

SAMENWERKING ONDER REGIE

VERKENNING LANDELIJKE
INVULLING VEILIG IN EN OM
SCHOOL (VIOS)

COLOFON

OPDRACHTGEVER

Gemeente Arnhem en gemeente Den Haag.

AUTEURS

Shanna Mehlbaum

Kyra van den Akker

M.m.v. Larissa van Vlodorp

Halfweg, juli 2025

INHOUD

SAMENVATTING	5
1. INLEIDING	7
1.1. Onderzoeksvragen	7
1.2. Methode van onderzoek	8
1.3. Afbakening	9
1.4. Leeswijzer	10
2. INVULLING	11
2.1. Hoofdpunten samengevat	11
2.2. Geen uniforme VIOS-methodiek	12
2.3. Elementen van de aanpak	12
2.4. Hoofdmodellen	16
3. OPBRENGSTEN	20
3.1. Hoofdpunten samengevat	21
3.2. Opbrengsten per gemeente	21
3.3. Overkoepelende Opbrengsten	23
3.4. Effect op veiligheid?	27
3.5. Werkzame bestanddelen	27
3.6. Aandachtspunten	29
4. ADVIES	32
4.1. Hoofdpunten samengevat	32
4.2. Voortzetten en doorontwikkelen	33
4.3. Leren faciliteren	33
4.4. Terminologie	34
4.5. Overkoepelend versus casusgericht	34
4.6. Individuele trajecten	35
4.7. Duurzaam beleggen	35
BRONNEN	36

BIJLAGE A: OVERZICHT RESPONDENTEN EN OVERLEGGEN	37
BIJLAGE B: SCHOOLVEILIGHEIDSPAN	39
BIJLAGE C: KERNTTEAMOVERLEG	43
BIJLAGE D: SIGNALERINGSOVERLEG	48
BIJLAGE E: COÖRDINATOREN	53
BIJLAGE F: OVERKOEPELEND SCHOOLVEILIGHEIDSOVERLEG	56
BIJLAGE G: OPERATIONEEL TEAM SCHOOLVEILIGHEID	60
BIJLAGE H: CONVENANTEN	63

SAMENVATTING

Opzet

In opdracht van de gemeente Arnhem en de gemeente Den Haag is verkennend onderzoek uitgevoerd naar de wijze waarop Veilig in en om School (VIOS), of een andere integrale schoolveiligheidsaanpak, wordt uitgevoerd in verschillende gemeenten. Het onderzoek is uitgevoerd in 12 gemeenten, waarbij in totaal 41 respondenten zijn gesproken en drie schoolveiligheidsoverleggen zijn bijgewoond. Daarnaast is documentatie over de aanpakken geanalyseerd. Het veldwerk is uitgevoerd in de periode 1 januari 2025 tot en met 1 juni 2025.

Invulling

Uit het onderzoek blijkt dat er geen uniforme, landelijke VIOS-methodiek is. Gemeenten met VIOS verschillen in de wijze waarop ze hier invulling aan geven. Daarnaast zijn er gemeenten die niet de term VIOS hanteren, maar wel een integrale schoolveiligheidsaanpak hebben die gericht is op het versterken van ketensamenwerking onder gemeentelijke regie. Om de gevonden aanpakken te vatten hanteren we hierna de overkoepelende term *integrale schoolveiligheidsaanpak*. Verschillende elementen kunnen in een gemeente onderdeel uitmaken van een dergelijke aanpak, zoals:

- *Stimuleren schoolveiligheidsplan.*
- *Kernteam(overleg).*
- *Signaleringsoverleg.*
- *Coördinatoren/projectleiders (gemeente of extern).*
- *Overkoepelende schoolveiligheidsoverleggen.*
- *Operationeel Team Schoolveiligheid.*
- *Convenanten.*

Gerelateerde elementen die ingezet worden op scholen ter verbetering van de schoolveiligheid zijn onder andere jongerenwerk op school, inzet straatcoaches rondom schooltijden en het aanstellen van veiligheidscoördinatoren op en door school.

In ons onderzoek hebben we een viertal onderscheidende hoofdmodellen gevonden van integrale schoolveiligheidsaanpakken:

- **Amsterdamse model:** *coördinator Jeugd & Veiligheid, Operationeel Team Schoolveiligheid (OTSV), overkoepelend schoolveiligheidsoverleg.*
- **Arnhemse model:** *kernteam(overleg), signaleringsoverleg, externe veiligheidscoördinator, schoolveiligheidsplan, jongerenwerk op school.*
- **Delftse model:** *overkoepelende schoolveiligheidsoverleggen (operationeel, tactisch, bestuurlijk/strategisch), convenant.*

- **Rotterdamse model:** veiligheidsaudits, convenant(netwerk), wijkoverleg, schoolveiligheidsplannen.

Andere gemeenten met een integraal schoolveiligheidsbeleid geven hun beleid vorm naar voorbeeld van één van deze modellen, of zijn gestart met één of meerdere elementen (zoals het starten met een overkoepelend schoolveiligheidsoverleg). Ook zijn er gemeenten die (nog) geen integraal schoolveiligheidsbeleid hebben, maar dit wel beogen.

Opbrengsten

Het is op basis van dit onderzoek niet mogelijk om te bepalen wat het daadwerkelijke effect is van de integrale schoolveiligheidsaanpak op de veiligheid(beleving) op school, op leerlingen of de wijk. Wel wordt door een deel van de respondenten een positief effect ervaren en hebben we casusvoorbeelden gevonden van positieve uitkomsten op veiligheid op of om school, of op een individuele leerling. De belangrijkste ervaren overkoepelende opbrengsten van het integrale veiligheidsbeleid zijn:

- *Verbeterde samenwerking.*
- *Meer kennis en bewustwording.*
- *Concrete activiteiten en initiatieven, zoals trainingen.*

Werkzame mechanismen

De ervaren opbrengsten verschillen per gemeente en zijn afhankelijk van de wijze waarop de aanpak wordt uitgevoerd en de werkzame mechanismen tot uiting komen. De belangrijkste geïdentificeerde werkzame bestanddelen voor de opbrengsten zijn:

- *Gemeentelijke regie.*
- *Bij elkaar brengen samenwerkingspartners.*
- *Invulling door de deelnemers (actiegericht en integrale instelling).*
- *Rol van een kwartiermaker, schoolveiligheidscoördinator of projectleider die aanpak coördineert en aanjaagt.*

Advies

De ervaren positieve opbrengsten in combinatie met de veiligheidsproblematiek waar scholen mee kampen pleiten voor een voorzetting en doorontwikkeling van de huidige aanpakken van veiligheid in en om school. Op basis van de bevindingen zien we dat een paar gemeenten hier al veel ervaring mee hebben opgedaan, maar dat dit in veel gemeenten nog in de kinderschoenen staat. Van de gemeenten die al verder zijn, kan geleerd worden op welke wijze de werkzame mechanismen ingebed kunnen worden in een aanpak. Waarbij het van belang blijft om de opbrengsten te monitoren en werkwijzen zo nodig aan te passen.

Tot slot helpt het centraal faciliteren en beschikbaar maken van kennis(producten) helpt scholen en gemeenten om aan de slag te gaan met een integrale schoolveiligheidsaanpak.

1. INLEIDING

De gemeente Arnhem is in maart 2021 gestart met het project Aanpak Veilig in en om School (VIOS) vanuit het toenmalige preventieprogramma BOTOC.¹ Met het project VIOS is gestart vanuit de gedachte dat scholen een grote rol spelen in het leven van jongeren en daarom tevens een belangrijke bijdrage kunnen leveren in het signaleren van problematiek en het voorkomen van (verder) afglijden. Tevens hadden zich reeds een aantal scholen gemeld bij de gemeente voor hulp met het omgaan met kwetsbare leerlingen en veiligheidsproblematiek.²

Op twee van deze vo-scholen is de gemeente Arnhem destijds gestart met het project VIOS. Anno 2025 maakt VIOS onderdeel uit van programma Preventie met Gezag in Arnhem en hebben alle vo-scholen VIOS. Ook is één MBO gestart met VIOS. In navolging van Arnhem zijn ook andere gemeenten gestart met VIOS, waaronder de gemeente Den Haag in oktober 2024. Daarnaast zijn er andere gemeenten die geen VIOS hebben naar het Arnhemse model, maar wel een andere vorm van een integrale schoolveiligheidsaanpak hebben.

Nu verschillende gemeenten en scholen ervaring hebben opgedaan met VIOS is er bij de gemeente Arnhem, de gemeente Den Haag en het ministerie van Justitie en Veiligheid behoefte aan inzicht in de wijze waarop VIOS landelijk wordt ingevuld, wat de ervaringen, resultaten en opbrengsten zijn bij de verschillende gemeenten en scholen met VIOS en welke werkzame bestandsdelen en mechanisme er geïdentificeerd kunnen worden. Daarnaast is er behoefte aan kennis en ervaringen van scholen die geen VIOS hebben, maar wel op een andere integrale manier werken aan schoolveiligheid. Aan Mehlbaum Onderzoek is gevraagd om hier verkennend onderzoek naar te doen, waarbij voor de uitvoering de samenwerking is gezocht met KA Research.

1.1. ONDERZOEKSVRAGEN

Het onderzoek beoogt antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

1. *Op welke wijze wordt VIOS momenteel ingevuld op vo-scholen?*
2. *Op welke andere wijze geven vo-scholen integraal vorm aan schoolveiligheid?*
3. *Welke verschillen zijn er in de werkwijzen, opbrengsten en resultaten?*

¹ Dit staat voor Breed Offensief tegen Georganiseerde Ondernijdende Criminaliteit. Dit preventieprogramma is opgezet door Rutte III, waarbij acht gemeenten, waaronder Arnhem, financiering kregen voor een geïntegreerde, preventieve aanpak van georganiseerde criminaliteit (Kuin, Van den Braak, Van Dijk & Van Waveren, 2022). Het BOTOC-programma richtte zich op het voorkomen dat jongeren in de georganiseerde misdaad belanden. Andere onderdelen van het BOTOC-programma waren bijvoorbeeld de inzet van straatcoaches, intensieve trajectbegeleiding van risicojongeren en het preventief interventieteam (PIT).

² Mehlbaum (2022).

4. *Welke opbrengsten en resultaten zien betrokkenen?*
5. *Wat zijn de werkzame bestandsdelen en mechanismen van VIOS, en andere gevonden vormen³?*
6. *Welke advies over de verdere ontwikkelingen van VIOS kan gegeven worden op basis van de bevindingen?*

Pragmatische invulling begrip VIOS

Omdat er op voorhand geen landelijke, gedeelde definitie of projectafbakening van VIOS is gevonden, hebben we dit niet op voorhand gedefinieerd. In plaats daarvan zijn de onderzoekers in de verschillende gemeenten en bij de verschillende scholen op zoek gegaan naar hun invulling van VIOS of soortgelijke initiatieven. Aan de gemeente die niet de term VIOS hanteren, is gevraagd of zij in hun gemeente: *'een gestructureerde of programmatische aanpak hanteren die gericht is op het verbeteren van sociale veiligheid in en op school in samenwerking met samenwerkingspartners. Dit kan door het opstellen van een sociaal veiligheidsplan, een signalerings- of ketenoverleg of op andere manieren.'*

1.2. METHODE VAN ONDERZOEK

Zoekslag en selectie

Om in beeld te krijgen hoe VIOS landelijk wordt ingevuld, is informatie verzameld via drie verschillende kanalen. Allereerst heeft de programmamanager Preventie met Gezag Arnhem andere Preventie met Gezag-gemeenten benaderd met de vraag of zij VIOS of een vergelijkbaar initiatief hebben en aan het onderzoek willen deelnemen. Daarnaast is aan Mette van Duijn van Korte Metten gevraagd naar gemeenten waar zij VIOS heeft opgezet. Ten derde is in open bronnen gezocht naar gemeenten die een vorm van VIOS hebben. In totaal leverde deze zoekslag 12 gemeenten op met VIOS of een soortgelijke aanpak. De gemeenten Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Delft, Groningen, Eindhoven, Leiden, Leidschendam-Voorburg, Parkstad, Rotterdam, Zaanstad en Zwolle hebben meegedaan aan het onderzoek.

Per gemeente

De gevonden gemeenten zijn benaderd via beschikbare contactgegevens. Hieronder vielen ook de gemeenten Arnhem en Den Haag. Deze gemeenten zijn tevens opdrachtgever dus hiervan waren de contactgegevens al bekend. Vanuit de contactpersoon van de gemeente, vaak de projectleider of programmanager Preventie met Gezag of een adviseur van OOV of Jeugd, is vervolgens naar andere sleutelfiguren gezocht. Vaak is eerst een interview gehouden met de contactpersoon van de gemeenten en is vervolgens gevraagd naar een contactpersoon van een school of een andere partners. In een aantal gevallen is een VIOS overleg bijgewoond om meer inzicht te krijgen in de uitwerking van VIOS in de praktijk. Tevens is aan de sleutelfiguren gevraagd om aanvullende documentatie, zoals projectplannen van de lokale werkwijzen.

³ Hierbij leggen we de verbinding tussen de werkwijzen en invullingen van VIOS en de ervaren opbrengsten en resultaten.

In totaal zijn 41 respondenten gesproken en zijn drie overleggen bijgewoond.⁴ In bijlage A is een overzicht van de respondenten en overleggen per gemeente te vinden.

1.3. AFBAKENING

Vanuit de opdrachtgever is gevraagd om een quickscan, waarbij in een relatief korte periode informatie is vergaard over hoe VIOS en soortgelijke aanpakken zich landelijk manifesteren. Deze beperking in tijd heeft geleid tot een aantal afbakeningen om binnen de gewenste periode het onderzoek uit te voeren.

Een eerste afbakening is dat vanuit de opdrachtgever ervoor is gekozen om deze verkenning alleen te richten op vo-scholen, omdat VIOS zich vooral op deze scholen richt. In verschillende gemeenten zijn er echter ook Mbo's of soms po-scholen die deelnemen aan (een variant van) VIOS of een andere integrale schoolveiligheidsaanpak hebben. Ook zijn er gemeenten waar basisscholen deelnemen of waar de ambitie is dat zij dit binnenkort gaan doen. De gevonden aanpakken richten zich daarom niet alleen op vo-scholen in de betreffende gemeenten.

Een tweede afbakening heeft plaatsgevonden bij de selectie van het aantal gemeenten en scholen. Er is in samenspraak met de opdrachtgever gekozen voor 12 scholen in verschillende gemeenten. Het is goed mogelijk dat er meer gemeenten zijn met VIOS of soortgelijke aanpakken. Het onderzoek beoogt dan ook nadrukkelijk om geen uitputtend of volledig overzicht te geven, maar om een verkennend inzicht te geven in de huidige ervaringen en reikwijdte.

Een beperking heeft tevens plaatsgevonden in het aantal en type respondenten. Binnen elke gemeente is gezocht naar een school die mee wilde werken aan het onderzoek. Het is echter mogelijk dat verschillende scholen binnen dezelfde gemeenten VIOS anders inzetten, of andere opbrengsten en resultaten ervaren. Daarnaast is het niet in elke gemeente gelukt om een school te vinden die mee wilde werken. Ook is per gemeente niet met alle betrokkenen gesproken. Wel is geprobeerd om per gemeente verschillende type betrokkenen te spreken om brede kennis te vergaren om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

Tot slot maakt het karakter van de quickscan dat er geen diepgravend onderzoek is gedaan naar de aanpakken in de verschillende gemeenten die in het rapport aan bod komen. De beschrijvingen zijn dan ook slechts op hoofdlijnen om een eerste beeld te geven van de wijze waarop VIOS en soortgelijke aanpakken tot uiting komt in verschillende gemeenten en hoe deelnemers de aanpak ervaren. Deze quickscan betreft dan ook geen evaluatie van de aanpakken in de gemeenten en geeft ook slechts een beknopt inzicht in de lokale invullingen.

⁴ Twee overleggen stonden gepland om bij te wonen, maar deze gingen uiteindelijk niet door.

1.4. LEESWIJZER

In het volgende hoofdstuk 2 beschrijven we de verschillende invullingen van VIOS of soortgelijke schoolveiligheidsaanpakken. Vervolgens bespreken we in hoofdstuk 3 de overkoepelende opbrengsten, werkzame bestanddelen en aandachtspunten. Hoofdstuk 4 bevat de conclusie en aanbevelingen. In bijlage B t/m H bespreken we de bevindingen per gevonden elementen. Hierbij hanteren we steeds hetzelfde stramien en bespreken we per element achtereenvolgens: inhoud, betrokken actoren, opbrengsten en aandachtspunten. In de bijlagen zijn ook praktijkvoorbeelden te vinden uit de aanpakken.

2. INVULLING

‘Wat nemen we de school in en wat nemen we vanuit school de wijk in? De school is niet meer alleen de school, maar onderdeel van de wijk en de samenleving.’

(Programmamanager Preventie met Gezag)

In dit hoofdstuk bespreken we de wijze waarop er invulling wordt gegeven aan VIOS en andere soortgelijke aanpakken. Het gaat hier vooral om de vorm en onderdelen van de gevonden aanpakken. We beschrijven de verschillende 'modellen' die we in het land zijn tegengekomen en de elementen waar deze uit bestaan.

2.1. HOOFDPUNTEN SAMENGEVAT

- **Er is geen sprake van een uniforme, landelijke VIOS-methodiek. Gemeenten geven VIOS op verschillende wijzen vorm en hanteren ook niet altijd de term VIOS.**
- **Verschillende elementen kunnen in combinatie onderdeel uitmaken van een dergelijke ketenaanpak, zoals:**
 - **Stimuleren schoolveiligheidsplan**
 - **Kernteam(overleg)**
 - **Signaleringsoverleg**
 - **Coördinatoren/projectleiders (extern of van de gemeente)**
 - **Overkoepelende schoolveiligheidsoverleggen**
 - **Operationeel Team Schoolveiligheid**
 - **Convenanten**
- **In het land hebben we een aantal hoofdmodellen gevonden die opgebouwd zijn uit verschillende elementen. Deze zijn gebaseerd op de aanpak in Arnhem, Amsterdam, Rotterdam en Delft.**
- **Andere gemeenten met een integraal schoolveiligheidsbeleid geven hun beleid vorm naar voorbeeld van één van deze modellen of zijn gestart met één of meerdere elementen.**
- **Ook zijn er gemeenten die nog geen VIOS of andere integrale schoolveiligheidsaanpak hebben.**

2.2. GEEN UNIFORME VIOS-METHODIEK

Een eerste bevinding van het onderzoek is dat er geen landelijke, uniforme wijze is waarop invulling wordt gegeven aan VIOS. Zoals in hoofdstuk 1 benoemd is Arnhem in maart 2021 gestart met VIOS.⁵ In deze gemeente is VIOS opgezet door Mette van Duijn (eigenaar Korte Metten). In opdracht van de gemeente Arnhem heeft Van Duijn als kwartiermaker de werkwijze van VIOS ontwikkeld en de basis gelegd voor de implementatie bij alle Arnhemse scholen in de periode 2021-2024. Vervolgens heeft Van Duijn in Leidschendam-Voorburg, Zaanstad, Leiden, Den Haag en Schiedam gewerkt aan het verbeteren van schoolveiligheid onder gemeentelijke regie onder de noemer VIOS.⁶ In Arnhem (en een aantal andere gemeenten) is de verdere ontwikkeling en uitvoering van VIOS momenteel in handen van een externe uitvoerder, namelijk Stichting Aanpak Straat-Schoolveiligheid (SASS).

De term VIOS wordt voornamelijk gehanteerd door gemeenten en scholen die werken vanuit de in Arnhem ontwikkelde werkwijze, maar ook andere gemeenten hanteren de term VIOS voor hun lokale schoolveiligheidsaanpak. Uit ons onderzoek blijkt dat de lokale uitwerking van VIOS sterk kan verschillen, waardoor er niet gesproken kan worden over 'De VIOS-methodiek'.

Overkoepelend gaat het over een gestructureerde ketensamenwerking gericht op het verbeteren van veiligheid op school en in de wijk onder regie van de gemeente. Binnen deze benaming passen ook andere initiatieven en samenwerkingsvormen die we in dit onderzoek zijn tegengekomen in gemeenten en scholen die niet de term VIOS hanteren. Voorbeelden hiervan zijn de gemeenten Amsterdam, Rotterdam en Delft.

In het vervolg van dit rapport hanteren we de term *integrale schoolveiligheidsaanpak* als overkoepelende term voor de wijze waarop verschillende gemeenten en scholen vormgeven aan het verbeteren van veiligheid in en om de school middels ketensamenwerking en onder regie van de gemeente. Met regie van de gemeente bedoelen we dat de gemeente initiatiefnemer is van de integrale schoolveiligheidsaanpak, de beleidslijnen van de aanpak bewaakt en de uitvoering faciliteert.

2.3. ELEMENTEN VAN DE AANPAK

Om de invulling van de gevonden aanpakken te beschrijven hebben we gekeken uit welke elementen (of onderdelen) de aanpak bestaat. Het gaat hier dus nog niet om de wijze van uitvoering.

2.3.1. OVERZICHT ELEMENTEN

⁵ Sommige gemeenten en scholen waren al (veel) eerder bezig met het versterken van de (ketensamenwerking rondom) schoolveiligheid en hanteren daar in sommige gevallen thans ook de term VIOS voor. Ook werd de term VIOS waarschijnlijk al voor de Arnhemse aanpak gebruikt.

⁶ Vanuit de rol kwartiermaker, waarbij Van Duijn vertrek de aanpak borgt bij een ambtenaar met de taak aanpak schoolveiligheid. Deze ambtenaren ontwikkelen de aanpak vervolgens lokaal verder.

Zoals gezegd verschilt de invulling van integrale schoolveiligheidsaanpakken per gemeente en soms ook per school. We hebben verschillende elementen geïdentificeerd die onderdeel uit kunnen maken van een dergelijke integrale schoolveiligheidsaanpak. Deze elementen komen in verschillende combinaties tot uiting in de gevonden lokale integrale schoolveiligheidsaanpakken. De belangrijkste gevonden elementen zijn:

- Stimuleren schoolveiligheidsplan (bijlage B)
- Kernteam(overleg) (bijlage C)
- Signaleringsoverleg (bijlage D)
- Coördinatoren (bijlage E)
- Schoolveiligheidsoverleg (bijlage F)
- Operationeel Team Schoolveiligheid (bijlage G)
- Convenanten en samenwerkingsovereenkomsten (bijlage H)

In de bijlagen B tot en met H is een beschrijving van de afzonderlijke elementen terug te vinden. Per element beschrijven we in de bijlagen: inhoud, actoren, opbrengsten en aandachtspunten.

Bovenstaand overzicht is overigens geen uitputtend overzicht, maar dit zijn de belangrijkste elementen die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen. Gerelateerde gevonden elementen die ingezet worden ter verbetering van de schoolveiligheid zijn bijvoorbeeld jongerenwerk op school of het aanstellen van interne veiligheidscoördinatoren op school. Daarnaast worden naar behoefte in verschillende gemeenten trainingen, protocollen of andere programma's op school ingezet om de schoolveiligheid te verbeteren. Wanneer dit ten gevolge van samenwerking onder regie is, dan zien we dit als een opbrengst (zie paragraaf 3.2.).

2.3.2. ELEMENTEN PER GEMEENTE

Om de verschillen tussen gemeenten te duiden is hieronder per gemeente weergegeven uit welke elementen de schoolveiligheidsaanpak bestaat.⁷ De mate van uitgebreidheid verschilt sterk per gemeente. In sommige gemeenten is bijvoorbeeld enkel (nog) sprake van een kernteam(overleg), terwijl andere gemeenten een veel omvangrijkere aanpak hebben opgetuigd. Ook het bereik van de aanpak verschilt. Soms doen alle scholen in een gemeente mee aan de aanpak, maar het kan ook zijn dat de aanpak slechts enkele scholen behelst. Tot slot zit er een verschil in de fase waarin de aanpak zich bevindt. Zo zijn sommige gemeenten pas onlangs begonnen met een integrale schoolveiligheidsfase, waardoor de aanpak zich nog in de plan- of ontwikkelfase bevindt. Andere gemeenten investeren al langer in een integrale schoolveiligheidsaanpak en zitten in de uitvoeringsfase.

⁷ Deze elementen zijn veelal geïdentificeerd op basis van interviews, waarbij we geprobeerd hebben zo volledig mogelijk te zijn.

Tabel 2.1. - Overzicht aanpak per gemeente

Gemeente	Elementen van de aanpak
Amsterdam	Overkoepelend schoolveiligheidsoverleg, projectleider Jeugd & Veiligheid, veiligheidscoördinator op elke school (reeds aangenomen of in ontwikkeling), Operationeel Team Schoolveiligheid (OTSV), trainingen, inzet jongerenwerk en straatcoaches, maatwerk.
Arnhem	Stimuleren schoolveiligheidsplannen, externe schoolveiligheidscoördinator, kernteam(overleg), signaleringsoverleg, samenwerkingsovereenkomst, jongerenwerk op school, straatcoaches, trainingen, maatwerk.
Den Haag	Stimuleren schoolveiligheidsplannen, samenwerkingsovereenkomst en handelingsprotocol, kernteam(overleg), veiligheidscoördinator(en overleg),
Delft	Overkoepelende schoolveiligheidsoverleggen (uitvoerend, tactisch, strategisch), projectcoördinator VIOS, convenant- en handelingsprotocol, schoolveiligheidsfunctionaris (in ontwikkeling), Programma Kapot Sterk, trainingen, signalenapp.
Eindhoven	Inloopuur VIOS (overkoepelend schoolveiligheidsoverleg), handreikingen, themabijeenkomsten en trainingen, Code Oranje app, projectleider jeugd en veiligheid.
Groningen	Stimuleren en inhoudelijk bijsturen schoolveiligheidsplannen, projectleider VIOS, ontwikkelen thematische programma's en visuals voor professionals, ontwikkelen profiel veiligheidscoördinator, in kaart brengen bestaande structuren en interventies.
Leiden	Signaaloverleg, handelingsprotocol, schoolveiligheidsconvenant (in ontwikkeling), coördinator (in ontwikkeling), nieuwsbrief vanuit gemeente met trends en ontwikkelingen..
Leidschendam-Voorburg	Stimuleren schoolveiligheidsplannen, kernteam(overleg), projectleider aanpak schoolveiligheid, trainingen, jongerencoach (reeds aangenomen of in ontwikkeling), appgroepen, Docentalert en Leerlingalert (in ontwikkeling).
Parkstad	VIOS-regisseur en -projectleider, convenant, digitaal spreekuur, kennisbijeenkomsten, VIOS-congres, fulltime regisseur (in ontwikkeling), halfjaarlijks VIOS-overleg, VIOS-werkgroepen (o.a. informatie-uitwisseling, visie, signaleren en analyseren).
Rotterdam	Stimuleren schoolveiligheidsplannen, schoolveiligheidsregisseurs, audits, convenant(netwerk), wijkoverleg, maatwerk, Handreiking gegevensdeling (in ontwikkeling), congres schoolveiligheid 'SamenSterk010', weerbaarheidstrainingen.
Zaansstad	Stimuleren schoolveiligheidsplannen, projectleider School en Veiligheid, kernteam(overleg), signaleringsoverleg (in ontwikkelfase), Regiegroep School.
Zwolle	Kernteam, VIOS-fenomeenoverleg, VIOS-OT (ondersteuningsteam), trainingen, VIOS-casusoverleg (in ontwikkeling), vroegsignaleringsoverleg (in ontwikkeling)

Tabel 2.2. geeft een overzicht van het bereik van de integrale schoolveiligheidsaanpakken per gemeente en de fase waarin de aanpak zich in bevindt. In de tabel is te lezen dat er gemeenten zijn waar alle vo-scholen onder de integrale schoolveiligheidsaanpak vallen en gemeenten waar gekozen is voor aandachtsscholen of scholen in een aandachtsgebied. Tevens is te zien dat niet elke gemeente al in de uitvoeringsfase zit, of pas recent begonnen is met de uitvoering.

Tabel 2.2. - Overzicht bereik en fase per gemeente

Gemeente	Bereik	Fase
Amsterdam	Ruim de helft van de scholen in de gemeente; vo-scholen en mbo. Po-scholen in de verkennende fase.	Uitvoeringsfase (Ambitie: aan het eind van 2026 in ieder stadsdeel een goede netwerkstructuur met scholen en partners).
Arnhem	Alle vo-scholen (13 scholen) 2 po-scholen en 1 mbo.	Uitvoeringsfase (VIOS loopt sinds maart 2021).
Den Haag	4 vo-scholen en 1 mbo, allen in Den Haag Zuidwest.	Uitvoeringsfase (VIOS loopt sinds oktober 2024, derhalve nog weinig bekend over de resultaten).
Delft	12 vo-scholen en 1 mbo. Primair onderwijs in de verkennende fase.	Uitvoeringsfase (VIOS loopt sinds begin 2023). (Ambitie is dat de 10 basisscholen in aandachtsgebied Delft-West aan gaan sluiten).
Eindhoven	44 vo-scholen en mbo-scholen zitten in het samenwerkingsverband. De 70 po-scholen zijn uitgenodigd voor het inloopsprekkuur.	Uitvoeringsfase (VIOS loopt sinds 2020).
Groningen	3 po-scholen, 3 vo-scholen en 2 mbo-scholen gevestigd in de noordelijke wijken van Groningen (gezien als aandachtsgebied).	Planfase (projectleider sinds november 2024, eind maart 2025 plan van aanpak geschreven).
Leiden	Alle vo-scholen (14 scholen) en 1 mbo.	Uitvoeringsfase (VIOS loopt sinds november/december 2022).
Leidschendam-Voorburg	Alle vo-scholen (7 scholen) en de enige mbo. Vanaf 2026 sluit mogelijk primair onderwijs aan.	Uitvoeringsfase (april 2024 convenant getekend; afgesproken aan de slag met schoolveiligheid).
Parkstad	150 scholen; po, vo, mbo, speciaal onderwijs en internationale schakelklas (ISK).	Uitvoeringsfase (VIOS loopt sinds 2018).
Rotterdam	Convenant is voor vo en mbo (alle vo en mbo scholen in de gemeente zijn aangesloten), in de loop van 2025 sluit primair onderwijs aan. Hoger onderwijs zit in de verkennende fase.	Uitvoeringsfase (gestart in 2012 met Veilig op School, convenant Veiligheid in en om het onderwijs is van 2023).
Zaandstad	8 vo-scholen in Zaanstad Oost en Zaanstad Noord, vooral in de wijk Poelenburg.	Uitvoeringsfase (sinds 2023 meer prioriteit aan Jeugd & Veiligheid, begin 2024 is Van Duijn ingehuurd om proces te ondersteunen en zijn de kernteams opgezet).
Zwolle	3 vo-scholen; voortgezet speciaal onderwijs; praktijkonderwijs en VMBO B+K.	Uitvoeringsfase (VIOS loopt sinds januari 2024).

2.4. HOOFDMODELLEN

Op basis van de bevindingen identificeren we onderscheidende hoofdmodellen die we in vier gemeenten hebben aangetroffen, namelijk Arnhem, Amsterdam, Rotterdam en Delft. Andere gemeenten hebben vaak variaties op deze modellen of zijn gestart met één of meerdere elementen uit een hoofdmodel. Hieronder geven we een beschrijving van de vier hoofdmodellen, waarbij we opmerken op dat het hier gaat om een bespreking op hoofdpunten gaat en niet om een gedetailleerde beschrijving van de aanpak per gemeente.

2.4.1. AMSTERDAMSE MODEL

De gemeente Amsterdam ondersteunt scholen op verschillende manieren bij schoolveiligheidsproblematiek, onder andere door het financieren van trainingen voor schoolmedewerkers en jongerenwerk op school.⁸ Amsterdam heeft ook straatcoaches die indien nodig ingezet worden rondom pauzes en schooltijden en die gebeld kunnen worden bij vechtpartijen. Een belangrijk uitgangspunt is het versterken van de samenwerking tussen partijen die actief zijn in alle leefgebieden waar jongeren zich bevinden. Dit komt overeen met het uitgangspunt van de werkwijze van VIOS-Arnhem.

Amsterdam kent het Operationeel Team Schoolveiligheid (OTSV). Dit team werkt stedelijk en adviseert scholen op het gebied van veiligheid. Tevens kent Amsterdam een stadsdeelcoördinator schoolveiligheid, gericht op het versterken van lokale netwerken rondom de scholen. Samen met twee projectleiders vormen zij een stedelijk team dat in opdracht in de stadsdelen actief is. Lokaal spelen de Teams Jeugd & Veiligheid (J&V) een belangrijke rol. Elk stadsdeel heeft een team J&V. De coördinatoren/projectleiders J&V vormen de verbinding tussen samenwerkingspartners in de wijk. Scholen kunnen hen benaderen met vragen en casuïstiek met betrekking tot schoolveiligheid en zij geven advies, verwijzen door of brengen partijen met elkaar in contact. Het initiatief hiervoor ligt bij de school.

De teams J&V van de stadsdelen organiseren tevens meerdere schoolveiligheidsoverleggen (per stadsdeel of wijk) per jaar. Scholen en veiligheidspartners (jongerenwerk, veldwerk, straatcoaches politie) sluiten aan bij deze overleggen. Tijdens deze overleggen worden er thema's ingebracht door de scholen. De projectleiders J&V organiseren de overleggen en inventariseren thema's voor de agenda. Scholen gaan met elkaar in gesprek over hoe ze met bepaalde problematiek omgaan en kunnen op deze manier van elkaar leren. Naast deze overleggen heeft de gemeente de ambitie om twee keer per jaar een schoolveiligheidsbijeenkomst te organiseren gericht op deskundigheidsbevordering.

2.4.2. ARNHEMSE MODEL

De gemeente Arnhem is zoals gezegd al enkele jaren actief bezig met opzetten en ontwikkelen van VIOS en kent een uitgebreide aanpak. Het Arnhemse programma VIOS

⁸ De basis van de Amsterdamse aanpak schoolveiligheid bestaat uit vier pijlers. Voor een overzicht zie: [Schoolveiligheid - Sociaal Domein](#)

maakt onderdeel uit van het Nationaal Programma Arnhem-Oost en draait op alle vo-scholen in de gemeente en een mbo.

Kern van de Arnhemse werkwijze is dat per school een gestructureerde netwerksamenwerking wordt opgezet met daarin de school en lokale veiligheids- en welzijnspartners. De aanpak richt zich op het zowel preventief als reactief verbeteren van de veiligheid in alle leefdomeinen van jongeren; straat, school, thuis en online. Daarnaast kent de Arnhemse aanpak jongerenwerk op school (JOS), straatcoaches die ingezet worden bij scholen en er wordt indien nodig gebruik gemaakt van een interne schoolveiligheidscoördinator. De Arnhemse aanpak is actiegericht en kent drie hoofdpijlers:

1. *Stevige in- en externe samenwerking*
2. *Schoolveiligheidsplan op iedere school*
3. *Kennis en vaardigheden vergroten over veiligheidsthema's.*

De gemeente Arnhem heeft uitvoering van de VIOS-aanpak belegd bij een stichting: SASS. SASS levert een schoolveiligheidscoördinator per school. Deze schoolveiligheidscoördinator zet een gestructureerde netwerksamenwerking (kernteam) op en coördineert periodieke kernteam- en signaleringsoverleggen per school. De schoolveiligheidscoördinator stelt tevens samen met de school een schoolveiligheidsplan op en ondersteunt en adviseert de school bij vragen en kwesties omtrent schoolveiligheid⁹. De coördinator is ook een verbindende factor met andere scholen, omdat elke school een coördinator heeft van SASS.

Een aantal vaste personen vormen namens de moederorganisaties een kernteam per school. Dit kernteam vormt de basis van de samenwerking. Ze vinden elkaar bij vaste overlegmomenten, zoals een kernteamoverleg of een signaleringsoverleg, maar ook tussendoor wanneer een acute situatie daarom vraagt. Onderwerpen die aan bod komen in de kernteams zijn trends, aanpakken (bijv. vooruitkijken naar het vuurwerkbeleid bij oud en nieuw of een kluisjescontrole) en interventie-instrumenten. Aan het eind van het schooljaar vindt een korte terugblik plaats over de inhoud en vorm van de signalerings- en kernteamoverleg ter voorbereiding op het komende schooljaar. Verder worden vanuit VIOS verschillende concrete activiteiten en aanpakken uitgevoerd, afhankelijk van casuïstiek en actuele problematieken.

Andere gemeenten en de Arnhemse aanpak

De Arnhemse aanpak is zoals gezegd opgezet door Van Duin. Kernelementen van de werkwijze VIOS van Van Duijn zijn¹⁰:

- *netwerksamenwerking onder regie van de gemeente;*
- *schoolveiligheidsplan op maat;*
- *signalering en preventie.*

⁹ De ambitie van de gemeente Arnhem is dat VOIS uiteindelijk een integraal onderdeel wordt van het schoolveiligheidsplan.

¹⁰ Gebaseerd op een interview van Mette van Duijn en een PowerPointpresentatie 'Aanpak schoolveiligheid, Veilig in en om School (VIOS), hoe doe je dat? (Van Duijn, november 2024).

Deze elementen vormden de basis voor de Arnhemse aanpak en andere gemeenten waar Van Duijn betrokken is bij het opzetten van een VIOS-aanpak. Andere gemeenten die werken vanuit deze uitgangspunten zijn Leidschendam-Voorburg, Zaanstad, Leiden, Den Haag en Schiedam¹¹.

Deze gemeenten hebben geen externe uitvoerder voor VIOS, maar dit is in handen van een coördinator of projectleider van de gemeente zelf. Varianten in andere gemeenten van dit model zijn: alleen een kernteam(overleg), een kernteam- en signaleringsoverleg, de combinatie van een kernteam met een overkoepelend overleg. In tegenstelling tot de gemeente Arnhem, geldt de VIOS-aanpak volgens het Arnhemse model in andere gemeenten meestal niet voor alle scholen in de betreffende gemeenten.

Zo heeft de gemeente Zaanstad naast een kernteam(overleg) ook een overkoepelende Regiegroep School en Veiligheid. Hierin zitten de burgemeester, wethouder jeugd en de schoolbestuurders. De regiegroep komt driemaandelijks bij elkaar om VIOS-thema's te bespreken, maar ook knelpunten en successen in de samenwerking. De Regiegroep bestond al langer, maar heeft nu een duidelijkere vorm gekregen.¹²

2.4.3. DELFTSE MODEL

We zijn meerdere voorbeelden tegengekomen, waarbij er geen schoolveiligheidsoverleg is per school, maar waarbij dit georganiseerd is op een overkoepelend gemeente- of wijkniveau. In de gemeente Delft vormen deze overkoepelende overleggen de kern van de integrale schoolveiligheidsaanpak.

De gemeente Delft kent een VIOS-structuur met overkoepelende overleggen tussen samenwerkingspartners en scholen op verschillende niveaus. Ze hebben een uitvoerings-/signalenoverleg, een beleidsoverleg (tactisch) en een bestuurlijk overleg. Voorbeelden van thema's die aan bod komen zijn straatcultuur, criminaliteit, groepsdruk, verslaving of influencers. Naar aanleiding van schoolproblematiek heeft de gemeente verschillende trainingen beschikbaar gesteld voor scholen, onder andere over sextortion en radicalisering. De gemeente is verder bezig om te kijken naar de invulling en profiel van de functie schoolveiligheidsfunctionaris op school (vergelijkbaar met Amsterdam), en met de ontwikkeling van een signalenapp om gemaakte afspraken in vast te leggen.

De werkwijze en afspraken van VIOS-Delft zijn vastgelegd in een convenant. De kern van het Delftse model is kennis delen, vergroten van de bewustwording van handelingsmogelijkheden en zorgen dat school en partners aan de slag gaan met problematiek. Naast dit convenant zijn afspraken geformaliseerd in een handelingsprotocol. Het handelingsprotocol heeft tot doel dat alle scholen op dezelfde manier handelen bij een bepaalde situatie of incident.¹³ In Delft heeft de gemeente ook

¹¹ In Zwolle is de VIOS-aanpak geïnspireerd door de werkwijze van Van Duijn, maar niet door haar opgezet.

¹² Zaanstad heeft ook de ambitie om signaleringsoverleggen te organiseren op de scholen en er is vanuit de gemeente een projectleider School en Veiligheid aangesteld.

¹³ Onderdeel van VIOS Delft is tevens het inzetten van het programma Kapot Sterk om jongeren weerbaarder te maken tegen ronselen.

een veiligheidsdag georganiseerd voor alle scholen met onder ander workshops en een presentatie over het herkennen van signalen van ondermijning.

VIOS-Delft richt zich voornamelijk op vo-scholen. Sinds kort is een Mbo-school aangesloten vanwege de overlap in problematiek. Ook in andere gemeenten zagen we dat Mbo-scholen zich soms aansluiten bij de VIOS-programma's. De ambitie is dat 10 po-scholen uit Delft-West zich ook aan gaan sluiten. Scholen in Delft bepalen zelf of ze meedoen aan het programma.

2.4.4. ROTTERDAMSE MODEL

Rotterdam kent een convenant Veiligheid in en om school. Bij dit convenant zijn alle vo-scholen en Mbo-scholen aangesloten. Per juli 2025 sluiten de basisscholen aan. Vanuit de gemeente kunnen scholen ondersteuning krijgen bij het vormgeven van hun eigen schoolveiligheid. Ook kunnen scholen bij de gemeente een subsidie voor een veiligheidsaudit aanvragen. Bij deze audit neemt een externe partij een checklist door met de school en de school ontvangt op basis hiervan advies om de schoolveiligheid te verbeteren.¹⁴ Daarnaast stelt de gemeente ook subsidie beschikbaar voor maatwerkverzoeken, zoals de inzet van weerbaarheidstrainingen voor professionals of de organisatie van een congres schoolveiligheid.

De convenantpartners zijn de scholen, gemeente, politie, jongerenwerk en Halt. In het convenant spreken de partners het belang en de ambitie uit om de ketensamenwerking op het gebied van schoolveiligheid te versterken. De convenantpartners leveren een contactpersoon en dit zijn voor de scholen de contactpersonen voor schoolveiligheid. De gemeente heeft twee schoolveiligheidsregisseurs in dienst voor de uitvoering van het convenant en het onderhouden van de contacten met de scholen.

De prioriteiten op het gebied van schoolveiligheid zijn vertaald naar een werkagenda die jaarlijks wordt ge-update. De convenantpartners vormen een netwerk en hebben minimaal vier keer per jaar overleg. Daarnaast komen ze bij elkaar indien nodig, bijv. bij conflict tussen leerlingen/studenten van meerdere scholen dat uitmondt in geweld. De gemeente brengt het netwerk bij elkaar en plant overleggen in.

Daarnaast zijn er veilig-op-school-overleggen per wijk. In deze overleggen worden wijkincidenten besproken. Naast de convenantpartners nemen ook andere partners hieraan deel, bijvoorbeeld een boa, iemand van VNG, een ondernemer of vertegenwoordiging van het openbaar vervoer. Vanuit de politie neemt hier een wijkagent aan deel. De opzet van deze overleggen kan verschillen en wordt momenteel geëvalueerd.

¹⁴ De inzet van deze veiligheidsaudits wordt op dit moment geëvalueerd om te kijken hoe er nog beter aangesloten kan worden op de behoefte van de scholen.

3. OPBRENGSTEN

‘Wat ik belangrijk vind is het op één of andere manier om tafel zitten met je samenwerkende partners. Dat kan per regio anders, maar het is wel heel nuttig om dat te doen.’
(Manager school)

Hieronder bespreken we de ervaren opbrengsten van ketensamenwerking op het gebied van schoolveiligheid onder gemeentelijke regie. Gemeenten en scholen met een integrale schoolveiligheidsaanpak ervaren verschillende opbrengsten van de aanpak. We hebben ook de ervaringen met de afzonderlijke elementen opgetekend. Deze zijn terug te vinden in de desbetreffende bijlagen B tot en met H.

Naast het beschrijven van de ervaren opbrengsten komt in dit hoofdstuk aan bod wat de werkzame bestanddelen zijn die zorgen voor de ervaren positieve opbrengsten. Tot slot bespreken we in dit hoofdstuk overkoepelende aandachtspunten die uit verschillende vormen in de onderzochte gemeenten naar voren zijn gekomen.

We beginnen dit hoofdstuk met een samenvatting.

3.1. HOOFDPUNTEN SAMENGEVAT

De belangrijkste ervaren opbrengsten van de onderzochte vormen van samenwerking onder regie betreffen:

- Verbeterde samenwerking
- Meer kennis en bewustwording
- Concrete activiteiten en initiatieven, zoals trainingen
- Integraal preventief handelen

Het is op dit moment niet mogelijk om te bepalen wat het daadwerkelijke effect op veiligheid(beleving) op school, op leerlingen of in de wijk is op basis van de gevonden vormen. Wel wordt door een deel van de respondenten een positief effect ervaren en noemen respondenten casusvoorbeelden.

De belangrijkste werkzame bestanddelen voor de opbrengsten zijn:

- Gemeentelijke regie
- Elkaar en elkaars mogelijkheden leren kennen
- Rol van een kwartiermaker, trekker en/of coördinator die scholen en gemeenten begeleidt

Overkoepelende aandachtspunten zijn:

- Draagvlak en inzet deelnemers
- Capaciteit
- Regie op individuele trajecten
- Monitoring (Plan-Do-Check-Act)
- Informatie-uitwisseling

3.2. OPBRENGSTEN PER GEMEENTE

Bij de sleutelfiguren is per gemeente geïnventariseerd welke opbrengsten zij ervaren van de aanpak. Hierbij is het begrip opbrengst breed opgevat; het kan zowel gaan om procesopbrengsten als opbrengsten op het gebied van veiligheid. We merken op dat de geïnventariseerde opbrengsten indicatief zijn, omdat per gemeente slechts enkele respondenten zijn gesproken.

In tabel 3.1. zijn de ervaren opbrengsten per gemeente opgetekend. Uit de tabel is op te maken dat alle gemeenten positieve opbrengsten ervaren van het integrale veiligheidsbeleid. Wel is het zo dat sommige gemeenten pas recent gestart zijn en nog vooral bezig zijn met het opzetten van de aanpak en samenwerking.

Tabel 3.1. - Overzicht ervaren opbrengsten per gemeente

Gemeente	Ervaren opbrengsten
Amsterdam	- Ondersteunen van scholen bij problematiek. - Betere samenwerking tussen scholen onderling en met lokale partners (ook buiten de overleggen). - Snel schakelen tussen school en partners in de wijk bij signalen. Hierdoor escalatie voorkomen en rust terugbrengen. - Door goede samenwerking met de projectleiders is nieuwe problematiek in beeld gekomen. - Op maat aanbieden van interventies. - Scholen zijn opener over schoolveiligheidsproblemen. - Scholen weten dat ze er niet alleen voor staan. - Inzet van trainingen en maatwerk.
Arnhem	- Betere informatiepositie; school- en straatinformatie komt bij elkaar. - Betere samenwerking tussen scholen en lokale partners. - Meer duidelijkheid over elkaars taken, rollen en verantwoordelijkheden. - De school staat er niet meer alleen voor. - Sneller en integraal reageren op signalen en incidenten (zoals vechtpartijen). - Alle scholen hebben een veiligheidsplan met daarin taken en verantwoordelijkheden van betrokken partijen. - Integraal handelen bij individuele problematiek leerlingen. - Scholen zijn opener over schoolveiligheidsproblematiek. - Inzet van trainingen en maatwerk.
Den Haag	- Samenwerkingspartners hebben elkaar leren kennen en zijn meer betrokken bij scholen. - Scholen zijn opener over schoolveiligheidsproblemen.
Delft	- Door de overleggen komt nieuwe problematiek in beeld en wordt gekeken hoe school-overstijgend gehandeld kan worden. - Samenwerkingspartners weten elkaar beter te vinden. - Betere kennisdeling tussen samenwerkingspartners. - Sneller integraal reageren op incidenten. - Inzet van programma Kapot Sterk om jongeren weerbaarder te maken tegen ronselen. - Organiseren activiteiten. O.a. om rondhangen te voorkomen en een veiligheidsweek voor scholen. - Aandacht voor verbeteren fysieke veiligheid. 1 handelingsprotocol voor alle scholen in Delft.
Eindhoven	- Betere samenwerking tussen scholen en lokale partners. - Betere informatie-uitwisseling tussen scholen en lokale partners. - Meer afstemming tussen partners, zowel bij casuïstiek als acute signalen. - Meer bewustzijn en kennis van signalen en trends. - Code oranje app, waar scholen, handhaving en politie in zitten. - Inzet van trainingen en maatwerk.
Groningen	Bij elkaar brengen van samenwerkingspartners.
Leiden	- Betere samenwerking tussen de politie en scholen (en politie komt de school in). - Samenwerkingspartners weten elkaar beter te vinden. - Meer inzicht in veiligheidsproblematiek op scholen. - School-overstijgende aanpak van problematiek (zoals bij vaperen). - Inzet trainingen (zoals Dealbreakers voor docenten). - Versterken samenwerking met de wijk en ouders.

Leidschendam-Voorburg	• <i>Betere samenwerking tussen en meer commitment bij scholen en lokale partners.</i> • <i>Sneller communicatie en reageren op trends en signalen.</i> • <i>Betere kennispositie gemeente over veiligheidsproblematiek op scholen.</i> • <i>Verbinden van VIOS met andere gemeentelijke projecten.</i>
Parkstad	• <i>Vergroten kennis, bewustwording en deskundigheid.</i> • <i>Betere samenwerking tussen partners.</i> • <i>Meer aandacht voor veiligheid en preventie.</i> • <i>Ondersteuning bij casuïstiek.</i> • <i>Organiseren van specifieke themabijeenkomsten (zoals over mensenhandel en ronselen).</i>
Rotterdam	• <i>Betere samenwerking tussen scholen en lokale partners.</i> • <i>Gezamenlijk kijken naar schoolproblematiek en mogelijke oplossingen.</i> • <i>Scholen zijn opener over schoolveiligheidsproblematiek.</i> • <i>Gezamenlijk bespreken en interveniëren bij school-overstijgende problematiek.</i> • <i>Scholen staan er niet meer alleen voor (bijv. bij het organiseren van een kluisjescontrole).</i> • <i>Samenwerkingspartners leren van elkaar.</i> • <i>Inzet van trainingen en maatwerk.</i> • <i>Scholen kunnen een veiligheidsaudit laten uitvoeren.</i>
Zaanstad	• <i>Betere samenwerking tussen scholen en lokale partners.</i> • <i>Heldere handelingslijnen voor scholen bij incidenten.</i> • <i>Start LeerlingAlert.</i> • <i>Inzet van trainingen.</i>
Zwolle	• <i>Jongerenwerker op school die actief de samenwerking zoekt met jongerenwerkers in de wijk.</i> • <i>Samenwerkingspartners kennen elkaar, kennen elkaars rol en weten elkaar beter te vinden.</i> • <i>Politieactie n.a.v. problematiek die op drie scholen werd geconstateerd.</i> • <i>Meer kennis van signalen.</i> • <i>Training voor kernteams op alle scholen n.a.v. signalen (over online weerbaarheid).</i> • <i>Politie is op school aanspreekbaar en neemt actief deel aan de samenwerking (wat tot nieuwe signalen leidt).</i>

3.3. OVERKOEPELENDE OPBRENGSTEN

Hieronder komen de overkoepelende opbrengsten van VIOS en andere modellen aan bod die door meerdere gemeenten worden ervaren. De mate waarin deze opbrengsten optreden hangt af van de inhoud van de aanpak en de wijze waarop deze wordt uitgevoerd. Hierbij is de invulling van de werkzame bestanddelen (paragraaf 3.3.) cruciaal, omdat dit maakt dat een aanpak als werkend wordt ervaren. Bij de beschrijving van de afzonderlijke elementen in de bijlagen zijn de ervaren opbrengsten en aandachtspunten tevens per element terug te vinden.

3.3.1. SAMENWERKING

De meeste opbrengsten worden ervaren in het verbeteren van de samenwerking tussen samenwerkingspartners en scholen. Door de samenwerking onder gemeentelijke regie, hebben scholen vaste contactpersonen bij andere instanties en weten ze beter wat deze partners doen. De aanpakken zorgen er voor dat partners elkaar leren kennen en dat ze meer inzicht krijgen in taken en verantwoordelijkheden. Schoolveiligheidsplannen leveren hier een bijdrage aan, omdat hierin - idealiter - de taken en verantwoordelijkheden van school en partners uit verschillende domeinen in beschreven staan.

De samenwerking kan ook leiden tot (meer) samenwerking tussen verschillende domeinen (met name welzijn en veiligheid), waar dit voorheen nog niet het geval was. Ook het leren kennen van contactpersonen van andere scholen wordt hoog gewaardeerd. Naast de verschillende overleggen die er zijn, vinden de samenwerkingspartners elkaar in WhatsApp-groepen en zoeken ze sneller één op één contact met elkaar. Ook ervaren de deelnemers dat het nu (veel) eenvoudiger is om specifieke expertise te vinden bij opkomende en acute problematiek en welke kanalen hiervoor benut kunnen worden. Respondenten spreken in meerdere gemeenten over 'kortere lijnen' in dit verband. Dit kan zich uiten in expertise bij casuïstiek, maar ook door experts aan te laten sluiten bij een ketenoverleg of door een training aan te bieden.

Het opzetten van een ketensamenwerking gaat echter niet vanzelf en vraagt meer dan enkel partners uitnodigen voor een overleg. Uit het onderzoek blijkt dat dit in tijd kost en in het begin een investering vraagt van de samenwerkingspartners om elkaar te leren kennen en vertrouwen op te bouwen. Respondenten geven aan dat het wel een jaar kan duren, voordat partners elkaar voldoende kennen en vertrouwen om de vruchten te plukken van de samenwerking.

Voorbeeld uit de praktijk: mes op school

De mentor hoorde van een leerling dat een andere leerling een mes bij zich zou dragen op school. Dit mes werd door de school afgepakt en de ouders werden geïnformeerd. Kort daarna ontdekte de moeder van een andere leerling op Snapchat een groepschat waarin leerlingen bespraken wie de 'snitch' was die met de mentor had gesproken. In deze chat werden bedreigingen geuit om deze 'snitch' aan te pakken, en er stonden ook foto's van meerdere wapens.

Naar aanleiding van deze bedreigingen heeft de politie een inval gedaan in het huis van de leerling met het mes die ook online bedreigingen uitte, waarbij hij is aangehouden. De situatie heeft ervoor gezorgd dat enkele leerlingen uit angst thuis worden gehouden door hun ouders. De school stuurde vervolgens een brief naar alle ouders van de klas, met uitzondering van die van de betrokken leerling. De casus was echter ook besproken door het kernteam en deze adviseerde de school echter om ook deze ouders alsnog te informeren.

De school en politie zijn sindsdien - in afstemming - in gesprek met de jongeren die opruiende berichten verspreiden om de situatie te de-escaleren. Daarnaast is het dossier van de vorige school opgevraagd.

De school ervaarde handelingsverlegenheid en had een onderbuikgevoel dat er meer speelde bij deze leerling, maar wist niet goed hoe hierop te acteren. Door de casus te bespreken in het kernteam zijn in vroegstadium partners betrokken en heeft de school advies gekregen over hoe te handelen. Zo was het vanuit het kernteam om altijd een dossier op te bouwen en indien mogelijk ook informatie op te vragen van eerdere scholen. Het kernteam adviseerde verder om alle ouders van de klas bij elkaar te brengen voor een bijeenkomst waarin afspraken over veiligheid worden gemaakt.

Tot slot wordt er een voorlichtingssessie 'Mes weg' aangeboden aan deze klas' gegeven aan de leerlingen. Hiermee hoopt de school en partners herhaling te voorkomen.

3.3.2. KENNIS EN BEWUSTWORDING

Een andere belangrijke opbrengst is dat scholen en andere partners meer zicht krijgen op veiligheidsproblematiek die speelt onder leerlingen en in de wijk. Vooral voor vo-scholen geldt dat leerlingen vaak uit de buurt of dezelfde gemeente komen, waardoor scholen een samenwerkingspartners een volledig beeld krijgen van veiligheidsproblematiek onder jongeren.

Scholen en ketenpartners krijgen meer inzicht in achtergronden, trends en ontwikkelingen die spelen onder hun leerlingen, op andere scholen en in de wijk/gemeente. Deze betere informatiepositie maakt het mogelijk om acties, interventies of andere (preventieve) maatregelen gericht in te zetten en op elkaar af te stemmen. Een voorbeeld van een afgestemde aanpak is een gemeente is het gezamenlijk optreden van school en de gemeente tegen het gebruik van en handelen in vapes

De aanpakken leiden vaak ook tot het leren herkennen van bepaalde signalen die duiden op problematiek op school. Deze kennis en bewustwording komt zowel tot stand door de schoolveiligheidsoverleggen waar thematiek en casuïstiek aan bod komt, als door trainingen die voortvloeien uit de aanpak. Hierbij noemen meerdere scholen dat het nog wel een aandachtspunt is om de kennis en bewustwording verder te vergroten op school, omdat deze nog vaak beperkt blijft tot de medewerkers die in een overleg zitten.

3.3.3. CONCRETE ACTIVITEITEN EN INITIATIEVEN

Het vergroten van de kennis onder schoolpersoneel over veiligheidsthema's die spelen onder jongeren maakt vaak onderdeel uit van het verbeteren van schoolveiligheid. De verschillende varianten van schoolveiligheidsoverleggen die we zijn tegen gekomen leiden er vaak tot het aanbieden van concrete trainingen of programma's voor schoolpersoneel.¹⁵ Door de overleggen wordt duidelijk dat er bijvoorbeeld een bepaalde trend is, of dat er problemen zijn doordat schoolpersoneel weinig kennis heeft over een fenomeen. Voorbeelden die meerdere malen genoemd zijn, zijn sociale media (bijv. in relatie tot geweld, afpersingen of illegale handel) of straatcultuur. Vaak is er financiering vanuit de gemeente voor de trainingen en kunnen scholen hier kosteloos gebruik van maken.

¹⁵ Bijvoorbeeld het programma #leerlingalert dat gericht is op het voorkomen dat jongeren in de criminaliteit belanden.

Signaleringen vanuit de samenwerking onder regie kunnen ook leiden tot andere initiatieven, zoals het instellen van jongerenwerk op school of het aanstellen van veiligheidscoördinatoren op school. Het kan onderdeel uitmaken van gemeentelijk beleid om deze initiatieven (deels) te financieren ter verbetering van de schoolveiligheid.

Scholen noemen trainingen die op hun school zijn gegeven vaak als belangrijke opbrengst van VIOS of andere modellen. Ook andere concrete activiteiten, zoals het organiseren van een schoolveiligheidsweek, een training voor leerlingen of bijeenkomst voor ouders zijn genoemd. In een gemeente zijn vanuit VIOS 14 handreikingen geschreven met handelingsperspectief, steeds aan de hand van een concrete casus. Hoewel deze soms nog een vertaling naar de specifieke school vragen, worden deze tevens als waardevol ervaren. De integrale veiligheidsaanpakken fungeren als een vliegwiel om te komen tot concrete aanpakken, maatregelen en acties.

3.3.4. INTEGRAAL PREVENTIEF HANDELEN

Een laatste overkoepelende opbrengst is dat de veiligheidsaanpakken leiden tot een (pakket aan) preventieve maatregelen en acties om de veiligheid van leerlingen te vergroten. Hier zijn verschillende voorbeelden van te noemen; zoals het tijdig bespreken van risicogedrag van een leerling in een signaleringsoverleg en hierop interveniëren, het geven van een trainingen aan docenten, zodat ze weten hoe ze met bepaald (straat)gedrag om kunnen gaan en escalaties voorkomen. Of het gezamenlijk met gemeente, politie en andere scholen afstemmen van collectief veiligheidsbeleid, bijvoorbeeld ten aanzien van de handel in vapes of vuurwerk. Naarmate school en het lokale netwerk beter op elkaar ingespeeld zijn en thematiek en casuïstiek bespreken en afstemmen, zal het preventieve effect toenemen.

Voorbeeld uit de praktijk: jongere uit detentie

Een jongen die net uit detentie kwam, ging naar een VSO. Hij had een ingewikkelde voorgeschiedenis: gedragsproblemen, een gespannen thuissituatie en betrokkenheid bij criminele activiteiten. De inschatting was dat zonder gerichte ondersteuning zou het risico groot zijn dat hij opnieuw zou ontsporen.

Door de interne begeleider van de school werd de casus ingebracht op het VIOS-overleg. Samen met de jeugdreclassering, politie, sociaal wijkteam en leerplichtambtenaar werd een plan opgesteld. Dit plan richtte zich op het bieden van structuur en perspectief: de school had aangepaste onderwijsprogramma's in kleine groepen, de jeugdreclassering hield intensief contact en ondersteunde hem bij het naleven van voorwaarden, en het sociaal wijkteam hielp met hulp in de thuissituatie. Het was voor de partners uit het VIOS overleg met name erg fijn dat ze op voorhand al veel informatie hadden over de jongen en dezelfde informatiepositie hadden.

Ook werd de politie betrokken om van de jongere signalen van terugval vroegtijdig op te merken vanuit de wijk al ze hem tegen zouden komen. Het leerplichtteam bewaakte de aanwezigheid op school. Dit zorgde ervoor dat de jongere stabiel bleef, zich beter ontwikkelde en uiteindelijk (vooralsnog) niet terugviel in crimineel gedrag.

3.4. EFFECT OP VEILIGHEID?

Op basis van deze verkenning kunnen we geen uitspraken doen van het daadwerkelijke (meetbare) effect van VIOS-varianten of andere modellen op de veiligheid van leerlingen of de veiligheid op school. We kunnen bijvoorbeeld niet zeggen of op scholen waar gericht gewerkt wordt aan het verbeteren van schoolveiligheid onder regie van de gemeente met partners er daadwerkelijk sprake is van minder incidenten of hogere veiligheidsgevoelens onder personeel en leerlingen. Ook kunnen we niet zeggen in hoeverre de ketensamenwerking leidt tot meer veiligheid in de wijk. Scholen die pas net gestart zijn, vinden het lastig om al concrete effecten op veiligheid te zien, omdat ze nu nog bezig zijn met het opzetten van de ketensamenwerking.

Op basis van de gesprekken en bijgewoonde overleggen blijkt wel dat er voorbeelden zijn van casussen waarbij problematiek gezamenlijk is aangevlogen, waardoor verdere de-escalatie op school of in de wijk kon worden voorkomen. In de bespreking van de verschillende elementen in de bijlagen zijn deze terug te vinden. Er kan dus hoogstens gezegd worden dat sommige respondenten een positief effect ervaren.

3.5. WERKZAME BESTANDDELEN

En deze paragraaf gaan we in op de werkzame bestanddelen. De wijze waarop deze bestanddelen onderdeel uitmaken en ingevuld worden in de aanpakken zorgen voor de ervaren positieve opbrengsten die hiervoor zijn besproken.

3.5.1. GEMEENTELIJKE REGIE

De gemeente speelt een cruciale rol bij het bevorderen van integrale schoolveiligheidsaanpakken. De gemeente fungeert als initiatiefnemer van de aanpakken en als verbindende factor tussen de scholen en andere samenwerkingspartners in het welzijn- en veiligheidsdomein. De gemeente kan partijen met elkaar in verbinding brengen, en scholen aanspreken die (nog) niet meedoen met schoolveiligheid. Zoals een respondent het verwoord: 'de gemeente heeft overwicht en die heb je nodig om de partners bij elkaar te houden'.

De gemeente jaagt de samenwerking aan, al dan niet door een externe partij hiervoor in te huren en zorgt onder andere voor ondersteuning, advisering, beschikbaarheid van trainingen. Ook het organiseren en voorbereidingen van school-overstijgende overleggen ligt doorgaans in handen van de gemeente.

Een belangrijke rol van de gemeente ligt daarnaast bij het verbinden van (informatie uit) de schoolveiligheidsoverleggen met andere projecten of programma's binnen de gemeente. Binnen de gemeente kan de coördinatie voor schoolveiligheid verschillend belegd zijn; bij Preventie met Gezag, veiligheid, onderwijs of breder in het sociale domein. Omdat school, jeugd en veiligheid verschillende domeinen betreffen is de verbinding tussen de interne betrokkenen niet vanzelfsprekend. Voor scholen is niet altijd duidelijk wie ze moeten benaderen of welke partij een rol kan spelen bij problematiek, signalen of casuïstiek. Het faciliteren van een coördinator of projectleider

die scholen hierbij kan begeleiden en ondersteunen is dan ook een belangrijke rol die de gemeente kan vervullen.

3.5.2. BIJ ELKAAR BRENGEN VAN SAMENWERKINGSPARTNERS

Doordat bij ketensamenwerking onder regie school en andere samenwerkingspartners bij elkaar gebracht worden, leren ze elkaar en elkaars mogelijkheden steeds beter kennen. Dit gebeurt bij overleggen, maar ook daarbuiten. Doordat de samenwerkingspartners weten bij welke persoon ze terecht kunnen, nemen ze sneller contact op bij incidenten of om tussentijds te sparren. Het kennen van elkaar mogelijkheden zorgt er ook voor dat bij een veiligheidsprobleem er gezamenlijk nagedacht kan worden over verschillende handelingsrichtingen en om deze op elkaar af te stemmen.

3.5.3. INVULLING DOOR DE DEELNEMERS

Omdat het bij deze veiligheidsaanpakken in de kern gaat om ketensamenwerking, hangt het succes af van de wijze waarop de verschillende ketenpartners hun rol vervullen in de aanpak. En de mate waarin deze invulling leidt tot daadwerkelijke actie. Het gaat dan om zaken als actief input leveren en meedenken over handelingsrichtingen (vanuit de eigen organisatie), nakomen en uitvoeren van gemaakte afspraken en handelen vanuit een gezamenlijk doel en focus. Het gaat dus niet alleen om het bij elkaar komen en spreken over problematiek, maar ook om het integraal komen tot interventies en andere acties om de veiligheid van school, de omgeving en/of individuele leerlingen te verbeteren.

Voor de deelnemers is het daarom van belang dat zij een actiegerichte instelling hebben en een gezamenlijk doel voor ogen hebben. Het is in het begin dan ook belangrijk om te investeren in het opzetten van de ketensamenwerking en creëren van wederzijds vertrouwen. Dit maakt het ook van belang dat bij overleggen, zoals een kernteamoverleg (Bijlage C) en het signaleringsoverleg (Bijlage D) sprake is van vaste deelnemers vanuit de moederorganisaties.

3.5.4. ROL VAN DE COÖRDINATOR

De externe of gemeentelijke coördinator of projectleider (zie bijlage D) speelt een belangrijke rol bij het organiseren van de elementen die onderdeel uitmaken van de integrale schoolveiligheidsaanpak. De coördinator is sparringpartner, adviseert en ondersteunt de scholen op het gebied van schoolveiligheid. Vaak organiseert de coördinator ook de veiligheidsoverleggen en zit deze voor.

Vooraf bij scholen en samenwerkingspartners waar nog weinig draagvlak is, is de rol van de coördinator belangrijk. Scholen weten vaak zelf ook niet wie de beoogde samenwerkingspartners zouden moeten zijn, welke personen ze voor een samenwerking moeten benaderen en wat ze van hun partners kunnen verwachten. Zonder een externe coördinator komt een samenwerking daarom maar lastig van de grond.

De kennis en competenties van de externe of gemeentelijke schoolveiligheidscoördinator of projectleider die deze rol vervult is dan ook belangrijk. Het gaat dan om zaken als het kunnen enthousiasmeren, motiveren en bij elkaar brengen van ketenpartners, maar ook om kennis van zowel het veiligheids- als welzijns-/sociaal domein. Om de samenwerking

op te zetten kan een gemeente een (externe) kwartiermaker inzetten om vervolgens deze rol te borgen binnen de gemeente. In de praktijk hebben we dit bij een aantal gemeenten gezien, maar er zijn ook gemeenten die ervoor kiezen om dit te vast te beleggen bij een externe partij.

3.6. AANDACHTSPUNTEN

Bij de bespreking van de verschillende elementen in de volgende hoofdstukken zijn per element aandachtspunten geformuleerd. In dit hoofdstuk bespreken we een aantal overkoepelende aandachtspunten.

3.6.1. DRAAGVLAK EN INZET DEELNEMERS

Zoals bij elke ketensamenwerking hangt het succes af van het draagvlak, vertrouwen en bijdrage van de deelnemers. Uit de bevindingen blijkt dat dit in de praktijk verschilt. Scholen met urgente veiligheidsproblematiek zijn blij met de samenwerking en ondersteuning van de gemeenten, maar niet elke school is bij voorbaat enthousiast. Sommige scholen zien de aandacht voor veiligheid als secundair, wat kan maken dat de netwerksamenwerking niet van de grond komt of stilvalt. Ook kan het lastig zijn om de hele school hierbij te betrekken en niet alleen de veiligheids- of zorgcoördinatoren.

Ook bij samenwerkingspartners kan er sprake zijn van terughoudendheid. Dit kan te maken hebben met dat het voor hen een nieuwe vorm van samenwerking is. Wat ook een rol kan spelen is dat het voor de deelnemers onduidelijk is wat er van hen verwacht is en welke rol ze hebben in de samenwerking. Zeker in de beginfase is het daarom belangrijk om hier voldoende aandacht voor te hebben. Wanneer de gemeente opdrachtgever is van een samenwerkingspartner, bijvoorbeeld jongerenwerk, dan kunnen afspraken over deelname concreet gemaakt worden in de opdracht of aanbesteding.

3.6.2. CAPACITEIT

Een belangrijk aandachtspunt is dat het scholen capaciteit kost om aan de slag te gaan met veiligheidsproblematiek op school.¹⁶ Veel scholen hebben (nog) geen veiligheidscoördinator, waardoor het bovenop de rest van het werk komt. Het goed uitleggen van de urgentie (als die nog niet ervaren wordt) en dat ketensamenwerking ook tijdsbesparing op kan leveren helpt. Toch zijn er scholen waar er in beginsel wel draagvlak en motivatie is, maar waar het stopt bij de implementatie. Het lukt dan niet om er daadwerkelijk uitvoering aan te geven en hier tijd voor vrij te maken. In sommige gemeenten is er beschikbare financiering voor het aanstellen van veiligheidscoördinatoren op een school. Dit geeft scholen de (financiële) ruimte om schoolveiligheid te beleggen en actief met schoolveiligheid aan de slag te gaan.

3.6.3. INDIVIDUELE TRAJECTEN

Bij individuele (zorg)trajecten van leerlingen die in een ketenoverleg zijn ingebracht of besproken worden er meerdere aandachtspunten ervaren. Een eerste punt is dat scholen,

¹⁶ Er zijn geen respondenten geweest die tijdsbesparing als opbrengst hebben genoemd in de gesprekken.

maar soms ook de samenwerkingspartners beperkt zijn in de mate waarin ze de juiste zorg of ondersteuning aan kunnen bieden aan een leerling waar zorgen over zijn. De wachtlijsten in de jeugdzorg zijn lang, waardoor jongeren niet altijd de juiste hulp krijgen. Ook wanneer er sprake is van problemen in het gezin en er behoefte is aan ingrijpen vanuit Veilig Thuis en hulp vanuit sociale wijkteams is dit niet altijd (makkelijk) te realiseren. In het geval van Veilig Thuis zijn tegengekomen dat scholen soms terughoudend zijn om hier te melden, omdat ze ervaren dat opvolging heel lang duurt en ze dan geen regie meer hebben.

Vanuit een signalen-/signaleringsoverleg kan wel een MDO georganiseerd worden door de school en we zijn hier ook voorbeelden van tegen gekomen. Ook kan een signaal elders worden ingebracht, zoals bij de persoonsgerichte aanpak jeugd van de gemeente of in het zorg en veiligheidshuis. Bij deze verschillende routes voor jongeren waar zorg over is, is soms bij scholen de vraag waar hun rol eindigt en wie de verbindende factor tussen de verschillende routes of 'tafels' is.

3.6.4. INFORMATIEDELING

In meerdere gesprekken wordt informatiedeling of de AVG genoemd als een belemmering voor de samenwerking. Deelnemers ervaren dat het hierdoor moeilijk is om casussen met andere gemeenten te bespreken (bijvoorbeeld wanneer een leerling in een andere gemeente woont of hier problematisch gedrag vertoont). Vooral bij groepsaanpakken waar meerdere jongeren van verschillende scholen en gemeenten betrokken zijn, bemoeilijkt dit een gezamenlijke aanpak. Ook bij overleggen is soms nog onduidelijkheid over wat er gedeeld mag worden, of is de afspraak dat er geen namen worden genoemd bij het bespreken van casussen.

Aan de andere kant is het een aandachtspunt om bij casusbesprekingen waar leerlingen met naam genoemd worden stil te staan bij de benodigde partners bij de bespreking. Soms zijn er veel verschillende deelnemers die niet allemaal op casusniveau kunnen interveniëren, of die geen directe betrokkenheid hebben bij de school of wijk waar het om gaat. Belangrijk bij dit type besprekingen is om na te gaan welke informatie gedeeld moet worden met wie en om dit te onderbouwen.

3.6.5. MONITOREN (PLAN-DO-CHECK-ACT)

Het monitoren, evalueren en indien nodig bijstellen van de ingezette koers rondom de aanpakken schiet er in de praktijk nog wel eens bij in. Dit geldt bijvoorbeeld voor het bewaken van het schoolveiligheidsplan (zie bijlage B) waarin zowel een analyse van de problematiek op school als de aanpak terug te vinden is. Voor scholen is het vaak al lastig om deze op te stellen en het bewaken en aanpassen schiet er daarna bij in. Scholen hebben vaak geen functie waar dit is belegd, waardoor deze verantwoordelijkheid een neventaak is. Bij scholen die een veiligheidscoördinator in huis hebben is dit anders en is er in elk geval - op papier- een vaste plek waar de verantwoordelijkheid hiervoor belegd kan worden. Daarnaast vindt ook de monitoring en evaluatie van de uitvoering en opbrengsten van de ketensamenwerking niet altijd plaats in de praktijk.

3.6.6. DUURZAAMHEID

Een ander aandachtspunt is duurzame financiering van de ketensamenwerkingen onder regie. Veel VIOS-initiatieven worden gefinancierd met tijdelijke middelen (bijv. vanuit Preventie met Gezag of de NPO-gelden) en er is zorg bij betrokkenen over de duurzaamheid hiervan. De deelnemers zijn het erover eens dat ketensamenwerking voor schoolveiligheid altijd de aandacht blijft vragen, evenals de ondersteuning en advisering die scholen hiervoor nodig hebben.

Er zijn een aantal respondenten (van gemeenten) die pleiten voor het verankeren van schoolveiligheid binnen de gemeente bij onderwijs in plaats van bij veiligheid/PmG. Scholen zijn hier meer bij betrokken en dit kan zorgen voor een sterkere basis. Sommige gemeenten hebben de ervaring dat ze teveel vanuit veiligheid zijn vertrokken bij hun schoolveiligheidsaanpak en investeren nu in het versterken van de verbinding met het sociale domein (zoals de sociale wijkteams). In het verlengde van bovenstaande zou ook de samenwerking tussen de ministeries J&V en OCW versterkt kunnen worden.

4. ADVIES

Op basis van alle bronnen geven we in dit hoofdstuk advies over de voortzetting van VIOS en andere vormen van een integraal veiligheidsbeleid.

4.1. HOOFDPUNTEN SAMENGEVAT

De ervaren positieve opbrengsten in combinatie met de veiligheidsproblematiek waar scholen mee kampen pleiten voor een voorzetting en doorontwikkeling van de huidige aanpakken van veiligheid in en om school.

Hierbij wordt geadviseerd om in de aanpak de focus te leggen op het de geïdentificeerde werkzame bestanddelen bij het (door)ontwikkelen van de lokale schoolveiligheidsaanpak. Het gaat dan om: gemeentelijke regie, het bij elkaar brengen van lokale samenwerkingspartners uit verschillende domeinen, actieve deelname en bijdrage van de samenwerkingspartners en een bekwame adviserende en ondersteunende coördinator of projectleider.

Voor deze doorontwikkeling hebben we op basis van de bevindingen enkele aanbevelingen geformuleerd:

- Centraal faciliteren en beschikbaar maken van kennis(producten).
- Term VIOS koppelen aan een gemeente, omdat er verschillend invulling aan wordt gegeven.
- Zowel overkoepelend ('bovenschools') als casusgericht te werk gaan.
- Handelingsperspectief en inzicht voor individuele zorgtrajecten.
- Duurzaam beleggen van de ondersteuning van aanpakken veiligheid in en om school.

4.2. VOORTZETTEN EN DOORONTWIKKELEN

Ondanks de verschillen in uitvoering en ontwikkelfase ervaren gemeenten, scholen en ketenpartners meerwaarde van de integrale schoolveiligheidsaanpakken. Het gaat dan vooral om verbeterde samenwerking op het gebied van veiligheid.

Samenwerkingspartners weten elkaar beter te vinden, hebben meer inzicht in veiligheidsproblematiek omtrent jongeren en vergroten gaandeweg hun kennis en handelingsarsenaal. Op scholen die ervaring hebben met kernteam- en/of signaleringsoverleggen wordt tevens gestreefd om in afstemming te handelen en worden op casusniveau successen ervaren. De mate waarin elementen werkzaam zijn hangt af van de invulling van de werkzame bestanddelen. Vaak kost het ook enige tijd voordat echt sprake is van een effectieve samenwerking.

Daarnaast zien we dat scholen overkoepelend vaak met dezelfde typen problematiek kampen, zoals de negatieve uitwassen van sociale media, straatcultuur op school en de illegale handel in vapes. De behoefte aan kennis en ondersteuning bij deze problematiek is groot, al varieert dit per school. En merken we op dat niet bij elke school er urgentie is om hier met samenwerkingspartners mee aan de slag te gaan.

De ervaren opbrengsten in combinatie met de problematiek pleiten voor het voortzetten en verder doorontwikkelen van integrale schoolveiligheidsaanpakken, waarvan de besproken modellen voorbeelden zijn. De wijze waarop gemeenten en scholen hier nu mee aan de gang gaan is te typeren als organisch. Sommige gemeenten zijn hier al langer mee bezig, terwijl dit in andere gemeenten nog in de kinderschoenen staat.

Voor een 'werkende' integrale schoolveiligheidsaanpak is het op basis van de bevindingen nodig dat er sprake is van gemeentelijke regie, bij elkaar brengen van lokale samenwerkingspartners uit verschillende domeinen, actieve deelname en bijdrage van de samenwerkingspartners en een bekwame adviserende en ondersteunende coördinator of projectleider. Basiselementen die hier bij passen zijn een integraal schoolveiligheidsplan, ketenoverleggen en het instellen van een coördinator. Elementen die de basis versterken zijn onder andere trainingen, signaleringsoverleggen, jongerenwerk op school, interne veiligheidscoördinatoren of een gemeentelijk team waar scholen terecht kunnen met vragen.

Afhankelijk van de lokale mogelijkheden kunnen de werkende bestanddelen op verschillende manieren tot uiting komen in een lokale aanpak. Deze quickscan kan als een meetlat gebruikt worden voor gemeenten en scholen om te kijken hoe ze hun lokale aanpak verder kunnen versterken. Hierbij is het belangrijk om rekening te houden met de (tijds)investering die nodig is van alle samenwerkingspartners om te komen tot een duurzame samenwerking.

4.3. LEREN FACILITEREN

Hoewel de urgentie, middelen en mogelijkheden lokaal kunnen verschillen en een lokale schoolveiligheidsaanpak voor een deel maatwerk zal blijven, kan er wel meer van elkaar geleerd worden. Het is nu niet eenvoudig voor een school of gemeente om zicht te

krijgen op de wijze waarop een integrale schoolveiligheidsaanpak vorm kan krijgen. Een collectieve vindplaats van bijvoorbeeld protocollen, convenanten of samenwerkingsovereenkomsten kan gemeenten en scholen op weg helpen. De kennisbank van de Stichting School en Veiligheid kan hier mogelijk in voorzien.

Dit geldt ook een landelijk contactpunt waar scholen en gemeenten terecht kunnen die willen starten, maar die niet weten hoe of waar te beginnen. Bij de gemeenten die gestart zijn vanuit de werkwijze van Van Duijn, is het belang van haar rol als kwartiermaker en adviseur zichtbaar. Vooral in het begin is het van belang om een trekker en aanjager te hebben die de aanpak op poten zet. Een centraal contactpunt dat gemeenten en scholen adviseert over het vinden of aanstellen van een dergelijke kwartiermaker en de randvoorwaarde maakt het makkelijker voor gemeenten om hiermee aan de slag te gaan.

Een derde gerelateerd punt is de veelvoud van trainingen, workshops en masterclasses die door (veel) verschillende partijen worden aangeboden om de kennis van schoolpersoneel te vergroten. Het is voor gemeenten en scholen niet eenvoudig om het kaf van het koren te onderscheiden. Vaak worden de opbrengsten van de trainingen (op korte en lange termijn) niet gemeten, terwijl dit wel helpend zou zijn bij het inkopen van trainingen. Ook hier zou het helpend zijn als gemeenten en scholen eenvoudiger kunnen zien welke trainingen er voor hun hulpvraag beschikbaar zijn en wat de ervaringen hiermee zijn.

4.4. TERMINOLOGIE

Omdat de term VIOS nu gehanteerd wordt voor verschillende invullingen, en er ook gemeenten zijn die hier invulling aan geven zonder de term VIOS te gebruiken, is het raadzaam om de term anders te gebruiken. Dit kan bijvoorbeeld door de term te koppelen aan de betreffende gemeenten: zoals VIOS-Arnhem of VIOS-Den Haag. Belangrijk in de communicatie vanuit de overheid is in elk geval dat het niet gaat om een afgebakende en vaste veiligheidsaanpak.

4.5. OVERKOPELEND VERSUS CASUSGERICHT

Op basis van de gesprekken en bijgewoonde overleggen lijkt het delen van trends en ontwikkelingen niet een onderdeel dat per se per school hoeft plaats te vinden. Deelnemers vinden dit minder waardevol en ervaren soms dat ze teveel aan het luisteren zijn. Het delen van deze informatie in een overkoepelend overleg met deelname van meerdere scholen wordt door respondenten die dit doen als waardevol ervaren. Dit komt met name omdat scholen elkaar kunnen adviseren en delen hoe zij met situaties om gaan.

Wanneer het gaat om casuïstiek die op of om school plaatsvindt, zien deelnemers wel de waarde in van een schooloverleg met samenwerkingspartners. Hierbij ligt de meerwaarde in het gezamenlijk meer inzicht krijgen in de (achtergronden van) de casuïstiek en het gezamenlijk maken van handelingsafspraken.

4.6. INDIVIDUELE TRAJECTEN

Een vraagstuk waar scholen, gemeenten en samenwerkingspartners nog mee worstelen is hoe individuele zorg- en hulptrajecten zich verhouden tot de signaleringsoverleggen. Hierbij gaat het om zaken als wie heeft of houdt de regie op een casus, of hoe wordt verbinding gerealiseerd tussen een signaleringsoverleg en een ander zorg- of veiligheidstraject waar een leerling zich in bevindt. Verder onderzoek en het lokaal in kaart brengen van de verschillende trajecten, routes en betrokken partners kunnen helpen om dit verder uit te kristalliseren.

4.7. DUURZAAM BELEGGEN

Vrijwel alle respondenten zijn het erover eens dat de aandacht en aanpakken om de veiligheid in en om school te vergroten geen tijdelijke projecten horen te zijn. Dit maakt het nodig om de integrale veiligheidsaanpakken duurzaam te beleggen, inclusief duurzame financiering. Sommige respondenten pleiten voor financiering vanuit het ministerie OCW, omdat het veiligheidsbeleid een vast onderdeel van onderwijs hoort te zijn. Andere respondenten pleiten in dit kader voor meer afstemming tussen de ministeries J&V en OCW. Van belang lijkt in elk geval dat beide ministeries verkennen welke mogelijkheden er zijn de schoolveiligheidsaanpakken duurzaam te ondersteunen en hoe hier samen in opgetrokken kan worden.

BRONNEN

Gemeente Arnhem (2024). *Eindrapportage Botoc. Arnhem: Gemeente Arnhem.*

Kuin, M., G. van den Braak, L. van Dijk & B. van Waveren (2022). *Rol van werk in lokale aanpak van ondermijning. Hoe werkt werk?* Amsterdam: Regioplan. [De rol van werk in de lokale aanpak van ondermijning](#)

Mehlbaum, S. M.m.v. S. Boskamp, J. Broekhuizen & B. Schuitema (2022). *Veilig op school. Opbrengsten van project Veiligheid in en om Scholen (VIOS). Eindrapportage 2022.* Halfweg: Mehlbaum Onderzoek.

Van Duijn, M. (november 2024). *Aanpak schoolveiligheid, Veilig in en om Schook (VIOS), hoe doe je dat?*.

BIJLAGE A: OVERZICHT RESPONDENTEN EN OVERLEGGEN

Gemeente	Interviews (N=41)	Bijgewoonde overleggen (N=3)
Amsterdam	- Gemeente - Centrale stad (n=1) - Gemeente - Stadsdeel (n=2)	Geen
Arnhem	- Gemeente (n=1) - Stichting Arnhemse Straat- en Schoolveiligheid (SASS) (n=1) - Politie (n=1) - School (n=2)	Signaleringsoverleg 10 deelnemers
Delft	- Gemeente (n=1) - School (n=1) - Politie (n=1)	VIOS-overleg 13 deelnemers
Den Haag	- Gemeente (n=1) - School (n=2) - Politie (n=1)	Geen
Eindhoven	- Gemeente (n=1) - School (n=2)	VIOS-overleg 28 deelnemers
Groningen	Gemeente (n=1)	Geen
Leiden	- Gemeente (n=1) - School (n=1)	Geen
Leidschendam-Voorburg	- Gemeente (n=1) - School (n=1)	Geen
Parkstad	- Gemeente (n=3) - School (n=2)	Geen
Rotterdam	- Gemeente (n=1) - School (n=1)	Geen
Zaandstad	- Gemeente (n=2) - School (n=1)	Geen
Zwolle	- Gemeente (n=2) - School (n=2) - Jeugdreclassering (n=1)	Geen
Overkoepelend	- Korte Metten (n=1) - Stichting School en Veiligheid (n=2)	Geen

BIJLAGE B:

SCHOOLVEILIGHEIDSPLAN

'Ik geloof niet dat het schoolveiligheidsplan die waarde heeft gekregen, in vergelijking met de moeite die het toen kostte om te maken.'
(schoolveiligheidscoördinator)

Het opstellen, borgen en uitvoeren van een schoolveiligheidsplan is een belangrijk instrument om uiting te geven aan schoolveiligheid.¹⁷ In Arnhem was 'een schoolveiligheidsplan per school' vanaf het begin één van de hoofdlijnen van het project VIOS.¹⁸ Ook in andere gemeenten die, niet onder de noemer VIOS, wordt vanuit gemeentelijke regie ingezet op het opstellen van een schoolveiligheidsplan. Hierbij is opgemerkt dat scholen ook zelf kunnen besluiten om een schoolveiligheidsplan op te stellen zonder dat dit onderdeel uitmaakt van ketensamenwerking onder gemeentelijke regie. Het hoofdstuk begint met een samenvatting van het element, waarna de onderdelen nader toegelicht worden.

Tabel 1. - Samenvatting schoolveiligheidsplan

Inhoud	In het schoolveiligheidsplan tekent de school het beleid omtrent sociale veiligheid op. De inhoud van een schoolveiligheidsplan kan verschillen. Scholen kunnen een handleiding of tool gebruiken om deze op te stellen.
Actoren	• De school is verantwoordelijk voor het opstellen van een schoolveiligheidsplan en draagt eigenaarschap. • De gemeente kan ondersteuning bieden bij het opstellen van het plan of faciliteren dat een externe partij dit doet. Het opstellen van een veiligheidsplan kan onderdeel zijn van een samenwerkingsovereenkomst of convenant Overige partners leveren input over veiligheidsproblematiek en de inzet van hun rol.
Opbrengsten	• Met name het onderdeel incidentenprotocol wordt als waardevol ervaren. Dit geeft handvatten aan school, samenwerkingspartners, ouders en leerlingen hoe te handelen bij een incident.
Aandachtspunten	• Het opstellen is lastig en tijdrovend voor scholen, zelfs met ondersteuning. • <i>Beleggen dat acties en interventies gemonitord, geëvalueerd en uitgevoerd worden.</i>

¹⁷ Dit past binnen de plicht die scholen met de Wet veiligheid op school hebben gekregen om zorg te dragen voor veiligheid op school.

¹⁸ Mehlbaum (2022).

- Periodiek bijstellen schoolveiligheidsplan
- Vorm, visuele aantrekkelijkheid en omvang

1. INHOUD

Het doel en de onderdelen van een schoolveiligheidsplan verschilt in de praktijk. We hebben twee handleidingen gevonden waar scholen gebruik van (kunnen) maken. De eerste is het door de Stichting School & Veiligheid ontwikkelde instrument [Digitaal Veiligheidsplan](#).¹⁹ Dit is een online omgeving waar scholen een account aan kunnen maken en door vragen in te vullen tot een downloadbaar schoolveiligheidsplan te komen. Stichting Aanpak Straat & Schoolveiligheid (SASS), actief in onder andere de gemeenten Arnhem en Huissen heeft voor de scholen waar zij werken een *Handleiding Sociaal veiligheidsplan*. Deze handleiding is bedoeld als leidraad voor scholen om tot een schoolveiligheidsplan te komen. In de onderstaande tabel zijn de kenmerken van beide instrumenten samengevat.

Tabel 1. - Samenvatting schoolveiligheidsplan

Kenmerk	Digitaal Schoolveiligheidsplan	Handleiding Sociaal veiligheidsplan voor scholen
Eigenaar	Stichting School & Veiligheid	SASS
Vorm	Online omgeving, toegankelijk met een gratis account	PDF-document
Onderdelen	Het veiligheidsplan wordt opgebouwd vanuit 6 velden: 1. Visie, kernwaarden, afspraken. 2. Inzicht in veiligheidsbeleving. 3. Scheppen van voorwaarden. 4. Positief pedagogisch handelen. 5. Preventieve activiteiten en programma's. 6. Tijdig signaleren en effectief handelen.	De handleiding bestaat uit de volgende onderdelen: 1. Doel, visie, kernwaarden. 2. Sociale veiligheid en medewerkers. 3. Sociale veiligheid en leerlingen. 4. Sociale veiligheid en zorgstructuur school. 5. Monitoring 6. Toezicht.

Bij beide vormen moeten de scholen zelf aan de slag met het formuleren van de antwoorden op de verschillende velden of onderdelen, zodat het uiteindelijk schoolveiligheidsplan een product op maat is. Het schoolveiligheidsplan is nadrukkelijk bedoeld als groeidocument dat periodiek geëvalueerd en, zo nodig, aangepast dient te worden.

2. BETROKKEN ACTOREN

Het schoolveiligheidsplan bevat idealiter een gezamenlijke analyse van sociale veiligheidsproblematiek, of een dergelijke analyse ligt ten grondslag aan het

¹⁹ Deze is in 2023 aangepast, zodat ook MBO's hier gebruik van kunnen maken.

schoolveiligheidsplan. In de praktijk hangt dit echter sterk af van de wijze waarop de school hier invulling aan geeft en de beschikbare ondersteuning hierbij. Hieronder is een overzicht gegeven van betrokken actoren, waarbij dit dus verschilt in de uitvoering.

Tabel 2. - Overzicht betrokken actoren

Instantie/organisatie	Rol
School	Verantwoordelijk voor het opstellen, uitvoeren en monitoren.
Gemeente	Ondersteuning faciliteren, zoals hulp bij het opstellen. Dit kan: - via eigen teams of aangewezen functionarissen; - via het financieren en aanstellen van een externe partij. Schoolveiligheidsplan onderdeel uit laten maken van samenwerkingsovereenkomsten met scholen.
Andere samenwerkingspartners	Overige samenwerkingspartners kunnen een inhoudelijke bijdrage leveren over de veiligheidsproblematiek op school of over de inzet van hun rol. .Bijvoorbeeld afspraken over wanneer de wijkagent betrokken wordt bij een incident.

3. OPBRENGSTEN EN RESULTATEN

Op basis van de bevindingen kunnen we nauwelijks uitspraken doen over de opbrengsten van het opstellen van een schoolveiligheidsplan. De scholen die we gesproken hebben, hadden geen schoolveiligheidsplan of zagen dit niet als onderdeel van schoolveiligheid onder gemeentelijke regie. Uit de gesprekken bleek vooral dat het opstellen van schoolveiligheidsplannen een worsteling is voor scholen.

Een positieve opbrengst die wel genoemd wordt is een incidentenprotocol dat is opgesteld, omdat dit als onderdeel genoemd stond in een schoolveiligheidsplan. Hoewel het opstellen hiervan tevens als moeizaam werd ervaren, heeft dit wel gemaakt dat medewerkers en partners weten wat ze moeten doen bij een veiligheidsincident. Een coördinator van het ondersteuningsteam van een school vertelt hierover:

"Het is ook gewoon dat als er iets gebeurt en ouders zeggen van 'hoe hebben jullie dat met elkaar afgesproken' en wij zeggen 'we doen maar wat', dan kan je echt gigantisch nat gaan. Je moet wel een document hebben, maar in het begin werd het zo groot gemaakt " (coördinator ondersteuningsteam school)

Respondenten benoemen dat er in de praktijk soms wel afgeweken wordt van het incidentenprotocol, maar dat het wel een leidraad vormt voor elke partij.

4. AANDACHTSPUNTEN

In de praktijk blijkt dat zelfs met ondersteuning vanuit de gemeente en de beschikbare handleidingen, het voor veel scholen lastig is om een schoolveiligheidsplan op te stellen. Dit komt met name door de tijd en, zelfs met ondersteuning, benodigde kennis die nodig is om tot een schoolveiligheidsplan te komen. Bij scholen waar SASS VIOS coördineert steken de coördinatoren soms veel tijd in het ondersteunen of (mee)schrijven aan het schoolveiligheidsplan. Hoewel alle partijen hier in theorie de waarde van in zien, lijkt de praktische toegevoegde waarde beperkt. Een schoolveiligheidscoördinator concludeert:

'Ik denk van als een school of gemeente wil starten, pik dan ergens van een school een schoolveiligheidsplan en pas het links en rechts een klein beetje aan. Ik geloof niet dat het Schoolveiligheidsplan die waarde heeft gekregen die het toen kostte.'
(school veiligheidscoördinator)

In een andere gemeente die ondersteuning biedt bij het invullen van het digitaal schoolveiligheidsplan is tevens de conclusie dat het zelfs met deze hulp vaak niet lukt om een plan op te stellen. Ook het komen tot het daadwerkelijk uitvoeren van de geformuleerde activiteiten, monitoren en aanpassen komt niet altijd tot uiting wanneer er een schoolveiligheidsplan is. Het schoolveiligheidsplan is er dan wel, maar wordt niet gehanteerd als levend document. Het evalueren van de werkwijze na een evenement of bij een casus schiet er in de praktijk nogal eens bij in.

Een respondent suggereert om het document 'leuker' te maken om te hanteren. Dit kan bijvoorbeeld door het visueel aantrekkelijker te maken. Of door het minder lang en beschrijvend te maken, bijvoorbeeld door het in de vorm van een factsheet te gieten. Hierbij is het dan wel van belang om te zorgen dat het voldoende informatie bevat.

BIJLAGE C:

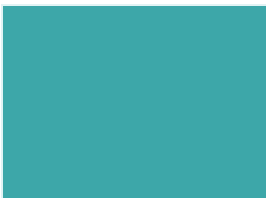
KERNTEAMOVERLEG

‘Maar je voelt je als school op dat moment ook wel heel erg gesteund, omdat alle partijen eigenlijk ook wel gelijk aansluiten. En het netwerk, in ieder geval voor ons, op dat moment wel weer wat vergroot werd.’
(zorgcoördinator school)

Een concrete uitwerking van ketensamenwerking is het beleggen van een zogenaamd kernteamoverleg. In gemeenten en scholen die vanuit Van Duijn aan de slag gaan VIOS is een kernteam(overleg) een hoofdpijler. Ook in scholen waarbij SASS VIOS coördineert bestaat VIOS doorgaans uit de combinatie kernteamoverleg en signaleringsoverleg (zie bijlage D). Bij scholen die niet vanuit Van Duijn of SASS onder gemeentelijke regie aan schoolveiligheidswerken zijn we dit element niet tegengekomen.

Tabel 1. - Samenvatting kernteamoverleg

Inhoud	Een periodiek overleg per school waarin de school en lokale samenwerkingspartners actuele veiligheidsthema's en handelingsrichtingen bespreken. Het is geen casusoverleg, maar casuïstiek kan wel niet-herleidbaar besproken worden.
Actoren	De exacte samenstelling kan lokaal verschillen, maar doorgaans bestaat het kernteam uit: • Vertegenwoordiging vanuit school. De school faciliteert, neemt deel en kan het overleg organiseren en voorzitten. • Externe coördinator/kwartiermaker/projectleider organiseert, bereidt en zit voor, ziet toe op nakomen afspraken en denkt mee over handelingsrichtingen. • Samenwerkingspartners. Samenwerkingspartners die vaak deelnemen zijn de jeugd-/wijkagent, jongerenwerk, gemeente, Halt, Leerplicht.
Opbrengsten	• Samenwerkingspartners leren elkaar kennen. • Deelnemers hebben ook buiten de overleggen contact. • Scholen hebben minder het idee dat ze er alleen voor staan. • School-overstijgende problematiek wordt sneller zichtbaar. • Scholen zoeken sneller hulp of samenwerking bij veiligheidsproblemen.
Aandachtspunten	• Het kan lastig zijn om te zorgen voor een vaste deelnemer per organisatie, maar dit is wel gewenst.

-
- Het succes van het overleg is afhankelijk van de wijze waarin elke deelnemer zijn rol vervult en actief meedenkt, voorbereidt en opvolgt.
 - Het is belangrijk dat er ook acties afgesproken en opgevolgd worden en dat er niet alleen maar informatie 'gezonden' wordt naar de deelnemers.

1. INHOUD

Het kernteamoverleg is een overleg waar school en lokale veiligheidspartners bij elkaar komen. Voor elke school wordt een kernteam georganiseerd bestaande uit school en lokale samenwerkingspartners. De kernpartners delen trends en signalen over sociale veiligheidsproblematiek binnen en buiten de school met elkaar. Het idee is dat de betrokken partners hierdoor sneller veiligheidsproblematiek signaleren en gezamenlijk eventuele inzet kunnen bepalen. Wanneer scholen aan de slag gaan met een schoolveiligheidsplan en er is een kernteam, dan kunnen de kennis en signalen van het kernteam benut worden voor het schoolveiligheidsplan.

In één gemeente bestaat VIOS alleen uit een signalenoverleg. Dit wordt per school vijf keer per jaar georganiseerd en hier wisselen school en samenwerkingspartners signalen uit over veiligheidssignalen op straat en school. Het gaat dan bijvoorbeeld om thema's als vapes of agressie op school. Casuïstiek wordt niet behandeld, maar kan wel gemeld worden om in te brengen in de gemeentelijke jeugdaanpak.

Bij scholen met een kernteamoverleg en een signaleringsoverleg wordt het kernteamoverleg voornamelijk gebruikt voor overkoepelende, 'bovenschoolse' zaken, zoals het delen van trends en ontwikkelingen. Het gaat dan bijvoorbeeld om nieuwe of actuele fenomenen en veiligheidsproblemen. Voorbeelden van besproken fenomenen zijn vernederingsfilmpjes van jongeren die via sociale media gedeeld worden, vuurwerk of handel in vapes onder jongeren. Het kernteamoverleg is ook de plek waar de samenwerkingspartners bepalen wie wat kan en gaat doen binnen de eigen organisatie bij problematiek.

Ook wordt in het kernteamoverleg besproken of er naar aanleiding van veiligheidsproblematiek acties nodig zijn, zoals trainingen voor leerkrachten of voorlichting aan leerlingen en/of ouders. Voorbeelden die we tegen zijn gekomen, zijn trainingen/voorlichting over jongeren met een licht verstandelijke beperking en over ondermijnende criminaliteit.

De frequentie van een kernteamoverleg verschilt van eens in de twee weken tot eens in de negen weken. Afhankelijk van de behoefte en mogelijkheden van de samenwerkingspartners. In de praktijk blijkt dat door het organiseren van een kernteamoverleg, samenwerkingspartners elkaar sneller weten te vinden buiten het overleg en ook tussen de gestructureerde overleggen door contact hebben bij acute problematiek.

2. BETROKKEN ACTOREN

Hieronder zijn de betrokken actoren aan het kernteamoverleg weergegeven, waarbij opgemerkt is dat de aard van de deelnemers afhankelijk is van het lokale netwerk. Een externe coördinator, projectleider of kwartiermaker speelt bij sommige gemeenten, zoals in Arnhem, een belangrijke rol. De gemeente of school kan dit echter ook zelf oppakken.

Tabel 2. - Overzicht betrokken actoren

Instantie/organisatie	Functie/team	Rol
School	• <i>Coördinator ondersteunings-/zorgteam</i> • <i>Leerlingbegeleiders</i> • <i>(Pedagogische) conciërge</i> • <i>Jongerencoach</i>	• <i>Organiseert en zit voor (indien aanwezig i.s.m. een externe coördinator)</i> • <i>Faciliteert het overleg op locatie.</i> • <i>Brengt informatie in.</i>
Externe schoolveiligheidsorganisatie (optioneel)	SASS • <i>Coördinator schoolveiligheid</i> Korte Metten • <i>Kwartiermaker</i>	• <i>Organiseert het overleg (evt. samen met de school)</i> • <i>Zit het overleg voor (evt. samen met de school)</i> • <i>Ziet toe op nakomen afspraken</i> • <i>Brengt informatie in</i> • <i>Denkt mee over handelingsrichtingen</i> • <i>Verantwoordelijk eigen afgesproken acties</i>
Optionele actoren:	• <i>Gemeente (OOV, PmG, Onderwijs, Sociaal domein, PGA, Handhaving)</i> • <i>Politie (wijk- of jeugdagent)</i> • <i>Jongerenwerk</i> • <i>Leerplicht</i> • <i>Halt</i> • <i>Sociaal wijkteam</i> • <i>Jeugdreclassering</i> • <i>Straatcoaches</i> • <i>Overig</i>	• <i>Brengt informatie in</i> • <i>Denkt mee over handelingsrichtingen</i> • <i>Verantwoordelijk eigen afgesproken acties</i>

3. OPBRENGSTEN EN RESULTATEN

Deelnemers noemen een aantal samenwerkingsopbrengsten. Een belangrijke opbrengst is dat school en samenwerkingspartners elkaar beter leren kennen. De deelnemers leren van elkaar wat ze doen en waar ze voor zijn. Door het persoonlijke contact nemen de deelnemers ook contact met elkaar op buiten de overleggen om, bijvoorbeeld bij acute casuïstiek. Dit kan één op één, maar ook in een WhatsApp-groep die hiervoor opgezet is. Met name het verbeterde contact met wijk-/jeugdagent wordt vaak genoemd. Specifiek noemen enkele respondenten het een opbrengst dat de politie nu in de school komt.

Vooraf in het begin van de samenwerking zijn de kernteamoverleggen erg belangrijk voor het op gang brengen van de samenwerking tussen de netwerkpartners. Hierbij gaat het om zaken als het op gang brengen van wederzijds vertrouwen, het leren afstemmen en het krijgen van een gezamenlijke focus. Wanneer het netwerk beter op elkaar afgestemd is, neemt de frequentie van de overleggen vaak af.²⁰

Scholen hebben minder het gevoel dat ze er alleen voor staan wanneer er iets speelt. De schoolveiligheidscoördinatoren en kernteamleden signaleren zaken die op meerdere scholen spelen of conflicten waar leerlingen van verschillende scholen bij betrokken zijn. Een programmamanager PmG van de gemeente ziet als belangrijkste opbrengst:

'Dat school en straatinformatie bij elkaar komt en dat school door VIOS onderdeel wordt van de wijk en niet meer een losstaand gebouw met een hek er omheen wordt.' (programmamanager PmG)

Een andere opbrengst is dat scholen openen durven te zijn over veiligheidsproblematiek die bij hen speelt en sneller hulp hiervoor zoeken bij samenwerkingspartners. Hierdoor ervaren (sommige) deelnemers dat er sneller actie wordt ondernomen bij veiligheidsproblematiek en dat deelnemers sneller reageren op trends en ontwikkelingen. Een opbrengst kan ook zijn dat scholen leren hoe te handelen bij bepaalde problematiek; bijvoorbeeld wanneer ze 112 moeten bellen en wanneer ze contact op moeten nemen met de jeugdboa.

Scholen weten door het kernteamoverleg beter wat er speelt onder jongeren en in de wijk. En andere partners weten beter wat er op school gebeurt. In gemeenten met veiligheidscoördinatoren (dit kan vanuit SASS of vanuit een gemeente zelf), wordt sneller zicht gekregen op conflicten en vechtpartijen waar leerlingen van meerdere scholen bij betrokken zijn. Scholen kunnen hierdoor met elkaar overleggen over hoe te handelen en er kan gezamenlijk opgetreden worden. Ook het toegenomen inzicht op leerlingniveau wordt als waardevol ervaren; deelnemers weten meer over de achtergrond van een leerling die in beeld komt.

In VIOS-Arnhem hebben een aantal scholen de samenwerking gezocht om gezamenlijk op een aantal thema's een curriculum te maken en dit te verwerken in het vak burgerschap.

²⁰ En is meer behoefte aan casuïstiek bespreking in een signaleringsoverleg (zie bijlage D).

4. AANDACHTSPUNTEN

Uit de gesprekken met deelnemers blijkt dat het in de praktijk moeilijk kan zijn om steeds een vaste afgevaardigde deel te laten nemen aan het kernteamoverleg. Dit bemoeilijkt de korte lijnen buiten het overleg om, die vaak gebaseerd zijn op iemand persoonlijk kennen en vertrouwen. En maakt tevens dat het idee om als kernteam gezamenlijk problematiek aan te pakken minder van de grond komt.

De opbrengst van het kernteamoverleg is daarnaast afhankelijk van de wijze waarop de deelnemers hun rol vervullen. De (externe) voorzitter heeft maar beperkte mogelijkheden en de opbrengst is afhankelijk van de wijze waarop de deelnemers actief meedenken, input leveren en afgesproken acties nakomen. Draagvlak en onderling vertrouwen zijn hierbij belangrijke randvoorwaarden om tot een succesvolle samenwerking te komen.

Een ander punt is dat een kernteamoverleg (soms) ervaren wordt als een overleg waar alleen maar informatie gezonden wordt naar de andere partners over een fenomeen. Vooral wanneer dit een wat algemener landelijk fenomeen betreft (zoals vuurwerk) kunnen deelnemers dit als minder waardevol ervaren. Het is daarom van belang om deze momenten te benutten voor problematiek die op dat moment actueel en urgent is, waarbij het overleg gericht is op actie door de deelnemers aan het overleg. Ook het werken met een agenda en actiepuntenlijst kan aanzetten tot een meer actiegericht overleg.

De frequentie van het overleg wordt tevens door meerdere respondenten, zowel van scholen als andere partners, als aandachtspunt genoemd. Vooral wanneer er tijdens het overleg informatie zenden naar partners de hoofdmoot is, denken deelnemers dat ze minder vaak bij elkaar kunnen komen. Een respondent van school legt uit:

'Het kernteamoverleg zou wat mij betreft beperkt kunnen worden tot twee keer per jaar, tenzij er iets urgents speelt. Dit maakt het overleg efficiënter en de focus leggen op zaken die echt spelen op schoolniveau.' (respondent school)

Een laatste punt is dat het kernteamoverleg als onoverzichtelijk ervaren kan worden, wanneer er teveel deelnemers vanuit verschillende organisaties zijn. Dit maakt het ook lastig om te komen tot concrete acties.

BIJLAGE D: SIGNALERINGSOVERLEG

We hoeven ons niet blind te staren op 'daar redden we elk kind mee'. Dat is echt niet zo, maar een hele boel kan je wel proberen om het voor die kinderen zo goed en mooi mogelijk te maken.'

(wijkagent)

Net als bij kernteamoverleggen, zijn signaleringsoverleggen periodieke overleggen waar school en samenwerkingspartners bij elkaar komen. Scholen die werken volgens het Arnhemse model kennen vaak beide overlegvormen. Er zijn ook kernteamoverleggen die (soms) het karakter hebben van een signaleringsoverleg, omdat er ook casuïstiek besproken wordt.

Tabel 1.- Samenvatting signaleringsoverleg

Inhoud	Periodieke overleggen op school waar samenwerkingspartners signalen bespreken, gezamenlijk een handelingsrichting afspreken en afspraken maken over wie welke acties uitvoert ten aanzien van het signaal.
Actoren	Dit zijn vaak dezelfde partijen als die deelnemen aan het kernteamoverleg (zie bijlage D). • De school faciliteert het overleg. Het voorzitten en de voorbereiding kan de school doen i.s.m. de externe schoolveiligheidscoördinator. Dit kan ook helemaal belegd zijn bij de schoolveiligheidscoördinator. • Externe schoolveiligheidscoördinator organiseert, bereidt en zit het overleg voor (evt. samen met school). Ziet toe op het nakomen van afspraken en brengt zelf informatie in. • Samenwerkingspartners die vaak deelnemen zijn de jeugd-/wijkagent, jongerenwerk, gemeente, Halt, Leerplicht, maar dit kan lokaal verschillen.
Opbrengsten	• Betere informatiepositie en -uitwisseling. • Samenwerkingspartners stemmen handelen op elkaar af. • Samenwerkingspartners weten elkaar beter te vinden (korte lijnen) • Samenwerkingspartners krijgen meer kennis door de besproken casuïstiek.
Aandachtspunten	• Spanningsveld tussen casussen die de school zelf oppakt en die naar een partner gaan. • Informatie-uitwisseling. • Sommige partners hebben lange wachtlijsten.

Op scholen waar SASS de coördinatie heeft verschuift naarmate de kernpartners beter op elkaar ingespeeld zijn de behoefte van het bespreken van trends meer naar het bespreken van casuïstiek in signaleringsoverleggen en zullen deze in frequentie toenemen.

1. INHOUD

Bij signalerings- of signaaloverleggen komen school en partners bij elkaar om signalen te bespreken op het gebied van sociale onveiligheid. Elke partner kan een signaal (casus) inbrengen, waarna de andere partners informatie hebben ten aanzien van dit signaal. Vervolgens bespreken de partners wat mogelijke handelingsperspectieven zijn en wie wat oppakt.

Een signaleringsoverleg kan per school plaatsvinden, maar we zijn in een gemeente ook tegengekomen dat er een soortgelijk overleg (genaamd signalen- of uitvoerdersoverleg) plaatsvindt met deelname van meerdere scholen tegelijk. In dit overleg werd problematiek zowel op casus als thematisch niveau besproken, waardoor het deels ook het karakter heeft van het element overkoepelend schoolveiligheidsoverleg (zie bijlage E).

Hieronder is een voorbeeld opgetekend van een casus die ingebracht is bij bijgewoond signaleringsoverleg. Bij dit overleg waren meerdere scholen aanwezig, waardoor zij mee konden denken over hoe te handelen en wat de rol van de school daarbij is.

Voorbeeld uit de praktijk

Twee vriendinnen, leerlingen op dezelfde school, zijn betrokken bij diefstal van dure spullen, zoals Louis Vuitton-tassen. Een van hen werd in lingerie op een hotelkamer aangetroffen. Op school vertonen de leerlingen problematisch gedrag, waaronder spijbelen. Vanuit school is al eerder contact opgenomen met de ouders, vanwege hun problematische gedrag, maar de ouders willen niet in gesprek en weigeren hulp. Er zijn zorgen over de thuissituatie.

Vanuit de samenwerkingspartners worden verschillende acties afgesproken: vanuit de gemeente wordt een jongerencoach ingeschakeld, de school doet een Veilig Thuis melding. Verder wordt afgesproken dat de wijkagent op huisbezoek gaat om in gesprek te gaan met de leerlingen en de ouders.

Bij de school speelt het dilemma wat hun rol verder nog is bij deze problematiek. En hoe ze zorgen dat ze wel in contact blijven met de meiden.

Tot slot zijn we in een aantal steden die geen signaleringsoverleg per school hadden, wel soortgelijke signaleringsoverleggen per wijk tegen gekomen. Dit zijn bredere signaleringsoverleggen waar scholen bij aan kunnen sluiten. In sommige gemeenten kan

ook het overkoepelende schoolveiligheidsoverleg (zie bijlage F) hiervoor gebruikt worden.

2. BETROKKEN ACTOREN

Hieronder zijn de betrokken actoren aan het kernteamoverleg weergegeven, waarbij opgemerkt is dat de aard van de deelnemers afhankelijk is van het lokale netwerk. Een externe coördinator, projectleider of kwartiermaker speelt bij sommige gemeenten, zoals in Arnhem, een belangrijke rol. De gemeente of school kan dit echter ook zelf oppakken.

Instantie/organisatie	Functie/team	Rol
School	• <i>Coördinator ondersteunings-/zorgteam</i> • <i>Leerlingbegeleiders</i> • <i>(Pedagogische) conciërge</i> • <i>Jongerencoach</i>	• <i>Organiseert, bereidt en zit voor (indien aanwezig i.s.m. een externe coördinator)</i> • <i>Faciliteert het overleg op locatie.</i> • <i>Brengt informatie in.</i>
Externe schoolveiligheidsorganisatie (optioneel)	Schoolveiligheids-coördinator, projectleider of kwartiermaker.	• <i>Organiseert het overleg (evt. samen met de school)</i> • <i>Zit het overleg voor (evt. samen met de school)</i> • <i>Ziet toe op nakomen afspraken</i> • <i>Brengt informatie in</i> • <i>Denkt mee over handelingsrichtingen</i> • <i>Verantwoordelijk eigen afgesproken acties</i>
Samenwerkingspartners (dit kan verschillen per school/gemeente)	• <i>Gemeente (OOV, PmG, Onderwijs, PGA, Handhaving)</i> • <i>Politie (wijk- of jeugdagente)</i> • <i>Jongerenwerk</i> • <i>Leerplicht</i> • <i>Halt</i> • <i>Sociaal wijkteam</i> • <i>Jeugdreclassering</i> • <i>Straatcoaches</i> • <i>Overig</i>	• <i>Brengt informatie in</i> • <i>Denkt mee over handelingsrichtingen</i> • <i>Verantwoordelijk eigen afgesproken acties</i>

3. OPBRENGSTEN EN RESULTATEN

Desgevraagd vinden deelnemers het lastig om concrete opbrengsten en resultaten op casusniveau te benoemen die merkbaar zijn voor de leerling. Bijvoorbeeld door een voorbeeld te geven van een leerling wiens situatie dankzij een signaleringsoverleg is verbeterd. Er wordt wel informatie uitgewisseld, maar vaak verdwijnt een leerling dan weer uit het beeld bij het signaleringsoverleg, omdat een partner hier zelf verder mee aan de slag gaat.

De deelnemers zien wel opbrengsten van de samenwerking, waarbij opgemerkt is dat het vaak om de combinatie kernteamoverleg + signaleringsoverleg gaat en de opbrengsten overkoepelend kunnen zijn voor beide elementen. Opbrengsten die deelnemers noemen zijn onder andere betere informatie-uitwisseling of beter weten wat er speelt. Een deelnemer van de politie ervaart hier veel meerwaarde in:

"Dat is wel prettig, dat je met elkaar kan kijken van 'ik heb deze info, wat heb jij en kan je leveren?'. Dat je met elkaar een zo compleet mogelijk plaatje kan maken voor die casus." (respondent politie)

Deelnemers benoemen de kracht van het gezamenlijk naar een casus kijken vanuit het uitgangspunt om het voor de leerling beter te maken.

Hieronder is een voorbeeld opgetekend van een casus die is besproken in een bijgewoond overleg en waarbij een gezamenlijke strategie is bepaald.

Voorbeeld uit de praktijk 1

Op het signaleringsoverleg van een middelbare school brengen jongerenwerk en de politie het signaal in dat er diefstallen zijn bij een supermarkt in de buurt. Leerlingen van de school zijn hierbij betrokken. Een deelnemer van de school bracht in dat dit mogelijk kwam, doordat de kantine van de school dicht is. Omdat leerlingen op school niks meer kunnen halen, gaan ze allemaal naar buiten om eten te halen. Afgesproken wordt dat de straatcoaches aanwezig zijn in de pauze bij de supermarkt, dat de jongerenwerkers ook een blokje om gaan bij de supermarkten en dat handhaving er vaker langs gaat rijden.

Een andere opbrengst die deelnemers waarderen zijn de korte lijnen; ze nemen makkelijker contact op voor informatie of navraag te doen. Een andere belangrijke ervaren opbrengst die in het verlengde hiervan is, is dat deelnemers het fijn vinden dat ze nu één contactpersoon bij een organisatie hebben. Scholen geven aan dat ze voorheen te maken hadden met verschillende contactpersonen van andere organisaties bij casuïstiek die hier ook verschillend mee omgingen (en soms lieten liggen).

Ook geven (sommige) deelnemers aan dat ze nieuwe kennis hebben opgedaan over handelingsperspectief bij een casus. Zo noemt een respondent een voorbeeld, waarbij een zorgmelding is gedaan bij Veilig Thuis. Deze respondent wist hier eerder niet veel vanaf en ziet dit nu als optie om vaker in te zetten.

4. AANDACHTSPUNTEN

Er kan een spanningsveld zijn tussen casuïstiek die de school zelf oppakt en casuïstiek die wordt 'bewaard' om met partners te bespreken in het signaleringsoverleg. Waarbij opgemerkt is dat bij acute problematiek die boven de pet van de school gaat, deelnemers uit het signaleringsoverleg elkaar ook tussendoor raadplegen.

Binnen het signaleringsoverleg bespreken deelnemers casuïstiek, waarbij het - meestal in het begin- zoekende is naar welke informatie de partners kunnen en willen delen met elkaar. Respondenten zien de meeste meerwaarde in het 'met naam en rugnummer' bespreken van casuïstiek, zodat ze hun eigen systemen kunnen raadplegen en zoveel mogelijk informatie op tafel kunnen krijgen. Het helpt wanneer ze in de voorbereiding weten wie besproken is, zodat ze dit van te voren kunnen doen. Wanneer dit niet kan en er alleen gesproken wordt op basis van voornamen, dan is de inbreng van andere organisaties (zoals de politie) beperkt.

Het delen van persoonsinformatie is nog wel een ontwikkelpunt in sommige gemeenten. De gemeente neemt hierbij doorgaans de regie en probeert met schoolbesturen en betrokken afdelingen binnen de gemeente te kijken wat wettelijk mogelijk is en wat daarvoor nodig is. In sommige gemeente is reeds een samenwerkingsovereenkomst of een convenant dat het mogelijk maakt om informatie uit te wisselen.

Vanuit de scholen wordt (soms) ervaren dat zij toch meestal degene zijn die zowel casuïstiek signaleren als degene die actie moeten ondernemen. Het is (soms) nog onvoldoende uitgekristalliseerd welke routes er zijn om een leerling te helpen bij problematiek en wanneer een leerling in een intern zorgtraject blijft bij de school of beter op zijn plek is in een ander traject. In gemeenten zijn vaak verschillende 'tafels' waar een jongere besproken kan worden met problematiek, waardoor het zaak is om te voorkomen dat een jongere meerdere malen 'doorgeschoven' wordt.

Ook vraagt een ketengerichte benadering actieve betrokkenheid van alle partners. Wanneer het voor een leerling belangrijk is dat er bijvoorbeeld binnen het gezin geïntervenieerd wordt, dan moeten deze samenwerkingspartners daar ook op ingericht zijn en acteren indien nodig. Bij complexe problematiek waar dit het geval is, is het succes op casusniveau sterk afhankelijk van andere partners die daar niet altijd actief op inspelen. De lange wachtlijsten in de jeugdzorg en proactief werken van partners als sociale wijkteams kan er daarom voor zorgen dat er onvoldoende geacteerd wordt op besproken signalen.

BIJLAGE E: COÖRDINATOREN

‘De boodschap die wij altijd aan scholen geven is dat het eigenlijk oneerlijk zou zijn om te verwachten dat scholen deze maatschappelijke problemen die de school in komen nog zelfstandig moeten oplossen.’
(Coördinator schoolveiligheid gemeente)

Om scholen te ondersteunen en te adviseren zijn we verschillende vormen tegengekomen van aangewezen externe coördinatoren of projectleiders schoolveiligheid. In dit hoofdstuk richten we ons op het type coördinator dat rechtstreeks contact heeft met de scholen en die in dienst zijn van de gemeente of in opdracht van de gemeente hun rol vervullen.

Tabel 1. - Samenvatting coördinatoren

Inhoud	De coördinatoren of projectleiders adviseren en ondersteunen de scholen bij schoolveiligheid en een betere netwerksamenwerking.
Actoren	De coördinatoren of projectleiders kunnen in dienst zijn van de gemeente zelf of werkzaam zijn bij een externe partij.
Opbrengsten	• Beschikbaarheid van een sparringpartner met expertise. • Schakel naar andere partners. • Belangrijk voor het vergroten en versterken van het netwerk. • Concrete ondersteuning door overleggen en andere activiteiten te organiseren en voor te zitten.
Aandachtspunten	• Rol kan verschillen per school (naar gelang wat nodig is). • Soms is er (in het begin) rolonduidelijkheid. • Tijdelijke financiering.

Daarnaast zijner ook scholen die zelf school veiligheidscoördinatoren of schoolveiligheidsregisseurs in dienst hebben en bij wie schoolveiligheid belegd is. Vaak worden zij gefinancierd met (gedeeltelijke) financiering vanuit de gemeente. Deze schoolveiligheidscoördinatoren zijn vaak degene die het meest contact hebben met een adviserende en ondersteunende coördinator van de school zelf en hier mee samenwerkt (bijv. bij het organiseren van veiligheids-overleggen of trainingen). De organisatoren die de school zelf in dienst heeft, zijn niet de focus van deze beschrijving.

1. INHOUD

Op hoofdlijnen zijn we twee varianten tegengekomen van coördinatoren die geen onderdeel uitmaken van de school, maar hen wel adviseren en ondersteunen bij schoolveiligheid. Bij de scholen die VIOS vanuit SASS hebben, wordt vanuit SASS een schoolveiligheidscoördinator geleverd. Deze coördinator stelt samen met de school een schoolveiligheidsplan op en ondersteunt en adviseert de school bij vragen en kwesties omtrent schoolveiligheid. De coördinator is ook een verbindende factor met andere scholen, omdat elke school een coördinator heeft van SASS. De coördinator verzorgt tevens, in samenwerking met de school, de voorbereiding en het voorzitterschap van de overleggen.

Er zijn ook gemeenten die zelf één of meerdere coördinatoren/projectleiders schoolveiligheid hebben die de scholen ondersteunt en adviseert. Dit is onder andere het geval in de gemeente Amsterdam. Scholen kunnen hen benaderen met vragen en casuïstiek met betrekking tot schoolveiligheid en zij geven advies, verwijzen door of brengen partijen met elkaar in contact. Het initiatief hiervoor ligt bij de school. Een belangrijk doel van deze coördinatoren is het versterken van de samenwerking tussen scholen en samenwerkingspartners.

2. BETROKKEN ACTOREN

Bij dit element is het element zelf een actor.

Instantie/organisatie	Functie/team	Rol
Gemeente	Dit kan vanuit verschillende teams georganiseerd worden, zoals OOV, onderwijs of PmG.	Leverd zelf coördinatoren/projectleiders of financiert een externe organisatie die dit verzorgt.
Externe organisatie	N.v.t.	Leverd coördinatoren.
Scholen	Het type aanspreekpunt kan verschillen per school, zoals veiligheidscoördinatoren Of coördinatoren van een ondersteunings- of zorgteam.	Aanspreekpunt en directe samenwerkingspartner van de coördinatoren/projectleiders.

3. OPBRENGSTEN EN RESULTATEN

Scholen waarderen de ondersteuning en advies bij het omgaan met sociale veiligheidsproblematiek, omdat zij hier vaak onvoldoende expertise op en ervaring mee hebben. De beschikbaarheid van een direct aanspreekpunt, waarmee ze kunnen sparren en die hen kan adviseren heeft (veel) meerwaarde voor de scholen.

Een opbrengst die in meerdere gesprekken terugkomt is dat het de netwerksamenwerking lukt om conflicten of escalerende situaties te sussen. Een projectleider geeft een voorbeeld:

'Ik had vanuit mijn projectleidersrol echt contact met die veiligheidscoördinator [van school], zodat we op het moment dat er signalen waren snel de schakel konden maken met bijvoorbeeld de wijk en de partners in de wijk. En dat heeft volgens mij wel echt rust teruggebracht.' (projectleider schoolveiligheid gemeente)

De coördinatoren spelen ook een belangrijke rol bij het vergroten en versterken van de samenwerking met actoren die in andere leefgebieden en domeinen actief zijn. Door hun kennis kunnen de coördinatoren meedenken over welke samenwerkingspartner iets kan betekenen in een casus en partijen met elkaar verbinden.

Bij scholen met een signalerings- en ketenteamoverleg spelen coördinatoren tevens een belangrijk rol bij het opzetten van het veiligheidsbeleid op een school en het bij elkaar brengen van relevante samenwerkingspartners. Net als bij andere elementen (zoals het kernteamoverleg en het signaleringsoverleg) worden 'korte lijntjes' als belangrijke opbrengst gezien.

4. AANDACHTSPUNTEN

Omdat het werken met coördinatoren/projectleiders schoolveiligheid voor veel scholen een nieuwe werkwijze is, waardoor niet altijd duidelijk is wat de school zelf moet doen en wat de rol van de coördinator is. Soms verschilt dit ook per school; scholen die net beginnen kunnen meer ondersteund worden, dan scholen die het zelf al goed op orde hebben.

Een algemeen aandachtspunt is de duurzaamheid van de financiering voor de coördinatoren. Bij sommige gemeenten zijn dit vaste functies bij de gemeente zelf. Bij de inzet van een externe partij heeft de financiering vaak een tijdelijk karakter, waardoor het geen duurzaam initiatief is.

BIJLAGE F: OVERKOEPELEND SCHOOLVEILIGHEIDSOVERLEG

.'

('Ik vind: het overkoepelende werkt wel positief, dus je hebt veel meer en er komen daardoor ook wel meer signalen binnen die je anders minder makkelijk bereikt. En dat je ook wel een soort netwerk hebt waarin je bepaalde dingen kan delen. Dus dat vind ik wel echt heel belangrijk.'

(manager onderwijs)

In verschillende gemeenten zijn we varianten van een overkoepelend schoolveiligheidsoverleg tegengekomen waar meerdere scholen en samenwerkingspartners aan deelnemen. Een andere benaming die hiervoor wordt gehanteerd zijn fenomeenoverleggen of ambtelijke overleggen. In één gemeente wordt hier de term 'inloopspreekuur VIOS' voor gehanteerd. Een andere gemeente hanteert de term veiligheidscoördinator-overleggen. Deze overleggen kunnen georganiseerd worden onder de noemer VIOS, maar dit vindt ook plaats bij gemeenten die niet de term VIOS hanteren.

Tabel 1. - Samenvatting schoolveiligheidsplan

Inhoud	Bij een schoolveiligheidsoverleg komen meerdere scholen uit een (deel van een) gemeente en/of samenwerkingspartners periodiek bij elkaar om te spreken over actuele veiligheidsthema's.
Actoren	• De gemeente organiseert, faciliteert en bepaalt, met input van de anderen, de agenda. • De school is deelnemer en kan input geven over te bespreken thema's of behoeften. • Overige partners leveren input over veiligheidsproblematiek en de inzet van hun rol. • Experts kunnen uitgenodigd worden voor toelichtingen en presentaties op thema's
Opbrengsten	• Meer kennis over veiligheidsproblematiek en handelingsrichtingen. • Scholen leren elkaar en partners kennen. • Het netwerk weet elkaar te vinden buiten de overleggen om.

- Informatie-uitwisseling.
- Deelname is vrijblijvend en niet alle scholen nemen deel.

1. INHOUD

Kenmerk van dit type overleg is dat deze niet per school plaatsvindt, maar overkoepelend. Ook wordt hier doorgaans geen casuïstiek besproken²¹, althans niet op persoonsniveau, maar gaat het om het bespreken van actuele thema's en ontwikkelingen op het gebied van schoolveiligheid. Ook worden situaties, met geanonimiseerde casuïstiek, besproken. Hierbij is de vraag vaak wat andere deelnemers zouden doen in de betreffende situatie. Vooraf worden thema's geïnventariseerd, waarbij de gemeente vaak bepaalt hoe de agenda eruitziet.

Uit de praktijkvoorbeelden blijkt dat thema's worden besproken als sociale media, Snapchatbedreigingen, normvervaging onder kinderen, handel in vapes, sociale onveiligheid door discriminatie. Maar ook een thema als het conflict in het Midden-Oosten. Naast thema's die betrekking hebben op leerlingen, komen ook andere sociale vraagstukken aan bod. Een voorbeeld uit een bijgewoond overleg is een casus over hoe om te gaan met diefstal op school door een medewerker.

De focus ligt bij deelname doorgaans op scholen, maar samenwerkingspartners kunnen ook aansluiten. Een coordinator Jeugd & Veiligheid over de schoolveiligheidsoverleggen in zijn werkgebied vertelt dat partners uitgenodigd worden die relevant zijn voor de thema's die op de agenda staan. Deze keus is ook gemaakt om te voorkomen dat het overleg gebruikt wordt als casusoverleg waarin individuele gevallen door de partners besproken worden. Omdat de coordinatoren over de hele gemeente verspreid zijn, kunnen zij ook kennis en problematiek uit andere overleggen inbrengen of scholen met elkaar in contact brengen. Bij de bespreking van thema's kunnen ook experts uitgenodigd worden om achtergrond en handelingsperspectief toe te lichten.

Een andere variant is waarbij er op verschillende niveaus een overkoepelend overleg is, zoals een uitvoeringsoverleg, een tactisch overleg en een bestuurlijk overleg, zoals in Delft. Meerdere keren per jaar wordt bij deze overleggen gesproken over veiligheidsthema's met scholen en partners, waarbij de gemeente de regie heeft. Ook zijn we een gemeente tegengekomen waar de school voorafgaand aan een overkoepelend overleg met meerdere scholen een voorbereidingsoverleg heeft met partners.

De frequentie van deze overleggen verschilt; dit kan maandelijks zijn, maar ook vijf keer per jaar of twee keer per jaar. Ook de vorm verschilt, al zien we dat deze overleggen vaak digitaal plaatsvinden. De doelgroep is in de meeste gevallen vo-scholen, maar er zijn ook gemeenten die een dergelijk overleg hebben voor basisscholen en MBO's. Of waar één of meerdere scholen aansluiten bij het overleg voor vo-scholen en er dus verschillende typen scholen deelnemen.

²¹ Soms wordt hier echter wel ook casuïstiek besproken.

2. BETROKKEN ACTOREN

Zoals gezegd zijn we verschillende varianten van deze overkoepelende schoolveiligheidsoverleggen tegengekomen. In sommige gemeente zijn de schoolveiligheidsoverleggen nadrukkelijk gericht op de directie en/of medewerkers van scholen. Andere schoolveiligheidsoverleggen zijn gericht op scholen en samenwerkingspartners.

Instantie/organisatie	Rol
School	Dit varieert per gemeente en (inrichting van de school) school: - directie - teamleiders - veiligheidscoördinatoren - leerlingbegeleiders
Gemeente	Organiseert, zit voor en faciliteert. Nodigt sprekers van andere organisaties (bijv. politie of verslavingszorg) uit wanneer dit past bij het thema of informatiebehoefte van de scholen.
Andere samenwerkingspartners	Dit varieert per gemeente en kan afhankelijk zijn van de thema's op de agenda.: - politie - jongerenwerk - verslavingszorg - Veldwerk - Straatcoaches - Politie - Leerplicht - Overige

3. OPBRENGSTEN EN RESULTATEN

Een belangrijke opbrengst die deelnemers zien is dat scholen meer kennis vergaren over veiligheidsproblematiek en vanuit een breder perspectief dan alleen wat ze op hun eigen school tegenkomen. Scholen kunnen van elkaar leren en met elkaar in gesprek gaan over hoe om te gaan met problematiek en signalen hiervan te herkennen.²² Een coördinator J&V licht toe aan de hand van problematiek rondom vapes:

'Het is gewoon fijn om even met een andere school in dezelfde positie te kunnen overleggen. Van joh zien jullie dit ook? Wat hebben jullie daar gedaan? Heb je een brief gestuurd naar ouders? Wat zeg je daar dan in zodat je die kennis ook wat mee kan bundelen?'(coördinator jeugd & veiligheid)

De deelnemers weten elkaar door het overleg ook vaker te vinden buiten de overleggen om. Dit kan via een WhatsApp-groep of door één op één contact te zoeken. Het

²² Een school met zowel een kernteamoverleg als een overkoepelend overleg, vindt het laatste waardevoller omdat scholen hier met elkaar in gesprek gaan.

gecreëerde netwerk wordt dan ook vaker benut, dan enkel bij de overleggen. Een andere opbrengst is dat er vaker eenduidig gehandeld wordt door scholen bij problematiek. Ook kan bij meerdere scholen tegelijk geïnventariseerd worden of behoefte is aan een bepaalde training voor schoolpersoneel.

Naast het contact tussen scholen, zien deelnemers ook als opbrengst dat de contacten met de politie en gemeente zijn versterkt en dat zij nu echt betrokken zijn bij de problematiek op school.

In één gemeente zijn naar aanleiding van de maandelijkse schoolveiligheidsoverleggen 14 handreikingen met concrete casussen en bijbehorend handelingsperspectief opgesteld. Ook kan er n.a.v. een overleg besloten worden door een gemeente om een training te laten ontwikkelen, te laten geven of onder de aandacht te brengen bij scholen.

4. AANDACHTSPUNTEN

Deelnemers aan een schoolveiligheidsoverleg kunnen twijfels hebben over wat er wel en niet gedeeld kan worden op basis van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Gemeenten gaan hier verschillend mee om. Soms is er een convenant opgesteld, maar we zijn ook een voorbeeld tegengekomen waarbij er een AVG-specialist een presentatie heeft gegeven aan de deelnemers over wat wel en niet mag.

De betrokkenheid van scholen verschilt. Niet alle scholen nemen (altijd) deel, ook al zijn ze uitgenodigd. Dit kan komen omdat ze er het belang niet van inzien. Scholen zijn soms ook nog terughoudend om te vertellen over veiligheidsproblemen op hun school. Al zien betrokkenen wel dat de terughoudendheid afneemt door deelname, omdat de deelnemers zien dat veel zaken op alle scholen spelen.

BIJLAGE G: OPERATIONEEL TEAM SCHOOLVEILIGHEID

.'
'Als een school met een hulpvraag zit op het gebied van sociale veiligheid, dan kunnen ze bij ons aankloppen'
(regisseur gemeente)

De gemeente Amsterdam heeft het Operationeel Team Schoolveiligheid (OTSV). Scholen kunnen bij OTSV terecht met hulpvragen op het gebied van schoolveiligheid. In dit hoofdstuk staat dit team centraal

Tabel 8.1. - Samenvatting operationeel team schoolveiligheid

Inhoud	Het OTSV team is onderdeel van de gemeente en ondersteunt scholen bij sociale veiligheidsproblematiek. Bij een hulpvraag wordt een intakegesprek afgenomen met sleutelfiguren op school, waarna de school een advies krijgt. Het team kan ook ondersteuning bieden bij de uitvoering van het advies.
Actoren	• De gemeente stelt het OTSV in. • De projectleiders Jeugd & Veiligheid brengen de hulpvraag in bij OTSV en zijn samenwerkingspartners bij de uitvoering van het advies. • De scholen kunnen een hulpvraag zelf in dienen en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het advies.
Opbrengsten	• In de periode 2020 - 2023 zijn 50 scholen ondersteund door OTSV. • De ervaring bij de gemeente is dat scholen blij zijn met de ondersteuning van OTSV.
Aandachtspunten	• Het kan voor scholen lastig zijn om, wegens gebrek aan capaciteit, uitvoering te geven aan het advies.

1. INHOUD

Het OTSV is in 2020 in Amsterdam opgericht om scholen te ondersteunen bij sociale veiligheidsproblematiek. Als scholen een hulpvraag hebben, dan kunnen ze zelf contact zoeken met het team, maar meestal gaat dit via de coördinator/projectleider Jeugd & Veiligheid (J&V). Hulpvragen van scholen gaan vaak over hoe scholen 'de straat' buiten de school kunnen houden. Ook de vraag 'hoe kunnen we een goed schoolveiligheidsplan

opstellen?' wordt veel gesteld. In het algemeen zijn het vragen die een beleidsmatig karakter hebben en niet zozeer vragen over casuïstiek. Wanneer er sprake is van casuïstiek die duidt op iets van structureel misgaat of waar onvoldoende kennis van is, dan kan de projectleider J&V wel adviseren om OTSV te raadplegen.

Wanneer scholen een hulpvraag hebben, dan wordt eerst een intake georganiseerd om het te hebben over de randvoorwaarden van een OTSV-traject.. Bij de intake gaat OTSV in gesprek met alle personen van de school die te maken hebben met schoolveiligheid. Dit gesprek neemt meestal ongeveer 2 uur in beslag. Op basis van de intake maakt het team een analyse en stelt het een advies op. Scholen bepalen vervolgens zelf of ze hiermee aan de slag gaan.

OTSV kijkt vervolgens met de projectleider J&V hoe het advies binnen de school vormgegeven kan worden, en waar het team bij kan ondersteunen. Bijvoorbeeld door te ondersteunen bij het opstellen van een schoolveiligheidsplan of het organiseren van een netwerksessie.

2. ACTOREN

OTSV bestaat uit vier personen die expertise hebben op het gebied van regie en samenwerking met partners.

Instantie/organisatie	Functie/team	Rol
Gemeente (stad)	OTSV	Stelt het team in. Uitvoerder
Gemeente (stadsdeel)	Teams J&V	Leggen contact met OTSV. Zijn samenwerkingspartner in de uitvoering van het advies.
Scholen	Deelname aan de intake (variabel): - veiligheidscoördinatoren - directeuren - conciërge - zorgcoördinator - docenten	Kunnen OTSV raadplegen. Nemen deel aan de intake. Zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het advies.

2. OPBRENGSTEN

Op de website van de gemeente is te lezen dat het OTSV in de periode 2020 - 2023 bijna 50 v(s)o en MBO-scholen heeft ondersteund.²³ Tevens staat in het bericht dat de scholen de rol van OTSV als 'waardevol en noodzakelijk' ervaren om de schoolveiligheid te verbeteren. Ook uit de respondenten van de gemeenten ervaren dat scholen blij zijn met de ondersteuning van OTSV.

²³ [Operationeel team schoolveiligheid - Sociaal Domein](#)

3. AANDACHTSPUNTEN

Het opvolgen van het advies van OTSV ligt bij de school. Uiteindelijk moeten zij aan de slag, bijvoorbeeld door een schoolveiligheidsplan op te stellen. OTSV kan hierbij wel ondersteunen, maar neemt dit niet over van de school. De ervaring is dat het sterk kan verschillen per school of er capaciteit is om met het advies aan de slag te gaan. De ervaring bij OTSV is dat scholen blij zijn met de adviezen, maar dat ze het lastig vinden om er tijd en menskracht voor vrij te maken.

BIJLAGE H: CONVENANTEN

Dat de bestuurders van de scholen zeggen: wij zijn een VIOS-school en dat betekent dit en dit, en op deze wijze hebben we dat in de jaarplannen opgenomen.'

(Programmamanager Preventie met Gezag)

Verschillende gemeenten hebben - hun variant van- VIOS geformaliseerd in de vorm van een convenant of een samenwerkingsovereenkomst. In dit hoofdstuk gaan we hier dieper op in.

Tabel 1.. - Samenvatting convenanten

Inhoud	Doorgaans zijn de hoofdelementen: doelstelling en visie van de samenwerking, rollen en verantwoordelijkheden samenwerkingspartners, samenwerkingsafspraken.
Actoren	• De gemeente is initiatiefnemer en verantwoordelijk voor het opstellen van het convenant. • Scholen ondertekenen het convenant. • Samenwerkingspartners, zoals politie, openbaar ministerie en Halt.
Opbrengsten	• De samenwerkingspartners committeren zich aan de samenwerking. • Een convenant of samenwerkingsovereenkomst kan duidelijkheid verschaffen over de rollen, verantwoordelijkheden en reikwijdte van de aanpak.
Aandachtspunten	• Toezien op opvolging afspraken. • Periodieke evaluatie en bijstelling indien nodig.

1. INHOUD

In de convenanten spreken de scholen, gemeenten en samenwerkingspartners doorgaans af dat ze zich inzetten voor het verbeteren van de schoolveiligheid en/of het versterken van de samenwerking. Vaak worden specifieke doelstellingen genoemd, zoals:

- *Verbeteren kennisdeling en -ontwikkeling.*

- *Verbinding leefwerelden thuis, school, straat en online.*
- *Verbeteren sociaal veiligheidsgevoel en informatiebeleid.*
- *Herkennen, registreren en voorkomen van ongewenst en/of grensoverschrijdend gedrag.*
- *Tegengaan van probleemgedrag van leerlingen in een vroeg stadium.*

Ook kan in de convenanten opgetekend zijn welke verantwoordelijkheden de verschillende partners hebben op het gebied van veiligheid in en om school. Een ander vast onderdeel in de convenanten zijn samenwerkingsafspraken. Bijvoorbeeld wie de voorzitter is van een (overkoepelend) schoolveiligheidsoverleg en hoe vaak deze georganiseerd wordt.

We zijn één voorbeeld tegengekomen, waarbij er in de gemeente zowel een convenant schoolveiligheid als een overkoepelend handelingsprotocol schoolveiligheid is opgesteld. In dit geval bevat het convenant de samenwerkingsafspraken op hoofdlijnen en is de uitwerking te vinden in het handelingsprotocol.

2. ACTOREN

In de gevonden convenanten zijn verschillende samenwerkingspartners betrokken.

Tabel 2. - Overzicht betrokken actoren

Instantie/organisatie	Functie/team	Rol
School	• <i>Bestuurders.</i>	• <i>Ondertekenaar.</i>
Gemeente	• <i>Burgemeester of wethouder.</i>	• <i>Initiatiefnemer.</i> • <i>Opsteller.</i>
Samenwerkingspartners.	Dit verschilt per convenant. Soms is sprake van alleen veiligheidspartners, zoals • <i>Politie</i> • <i>OM</i> • <i>Halt</i> In andere gevallen zijn ook welzijnspartners convenantpartners, zoals: • <i>GGD</i> • <i>Welzijnsteams</i> • <i>Zorg- en veiligheidshuis</i> • <i>Jongerenwerkorganisatie.</i>	• <i>Ondertekenaars.</i>

3. OPBRENGSTEN

Een convenant of samenwerkingsovereenkomst is een manier voor samenwerkingspartners om zich op strategisch niveau te committeren aan de ketensamenwerking ter verbetering van de veiligheid in en om school. Ook verschaft een convenant duidelijkheid over de rollen en verantwoordelijkheden van de convenantpartners in de aanpak. Vaak zijn ook concrete samenwerkingsafspraken beschreven, zoals het organiseren van schoolveiligheidsoverleggen.

Vanuit school wordt een opbrengst van het convenant gezien dat je een formeel document hebt, waarmee je aan ouders kan laten zien wat VIOS (op die school/gemeente) inhoudt. Ook wordt het normaal voor scholen om zich met schoolveiligheid bezig te houden, wanneer alle scholen een convenant ondertekend hebben.

4. AANDACHTSPUNTEN

Om te zorgen dat een convenant of samenwerkingsovereenkomst niet enkel een document is, is het van belang om regie te voeren op het nakomen van de afspraken in het convenant. Ook kan de lokale situatie verschillen, waardoor het wenselijk is om het convenant aan te passen. Bijvoorbeeld door een convenantpartner toe te voegen of door samenwerkingsafspraken aan te passen.

In één gemeente is na voortschrijdend inzicht besloten om het convenant compacter te maken, zodat er meer ruimte is voor scholen om vraaggericht en dynamischer aan de slag te gaan.

M E H L B A U M

O N D E R Z O E K

www.mehlbaumonderzoek.nl

info@mehlbaumonderzoek.nl